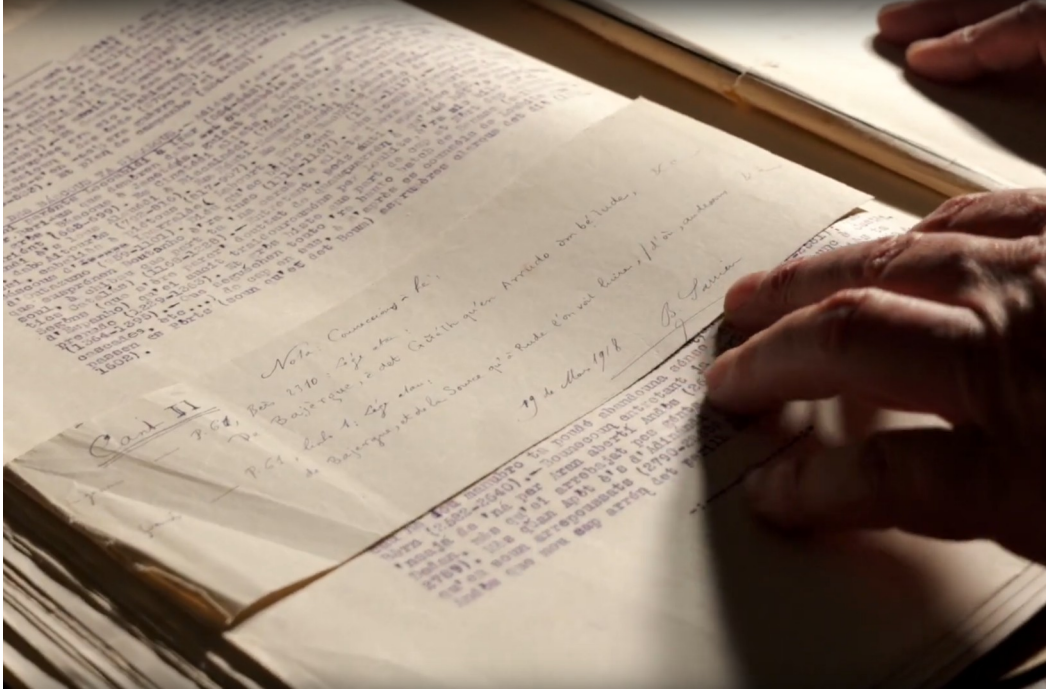

Era Pireneido

Bernat Sarrieu

Cant 4 – ET SANT

Transcripcion

*Document de
trabalh*

SOUMARI

I. ANDÒS QU'ARRIBE DINQUIO NEUREST.- Entretant, Andòs que marche toustém. Qu'a lançat à Lianás de cap at couchant (1-11). Ja prén à Mounrejau ess hils dera 'Rribèro (12-55), es Saliédi (56-86), quauqui Ariejédi (87-95), touíti's Castelhounédi, de Batloungo, de Birós, de Bat- alo, de Balaguères, è det Lés (96-153), touíti's Couseranédi, de 'Oust, de Massat, det miéi det Couserans, dera Capitalo è det Bach- Couserans (154-264). Pus, es dera 'rribo quèrro – dera Garouno, de Mounrejau è det Mas, d'Aulouñ è d'Aurinhac (265-335), Valahourdás de Cazères, de Canbouno è détch Houssarét (336-392), antics Toulousants det tourn de Murètch (393-449) è 'Oumbrancs tabén (450-477). -Touíti que s'abién de cap at pounént, en preé-s en camin es de Nistòs è de Mounsirè (478-530). Lèu qu'aténhen era grano planhèro de Lanomezan aoun hèn halto (531-580). -Aquiéu que les arriben, à dréto, en dués tribbles plétes, es de Galañ, det Manhüac è de Boulounho (581-653), è's de mès debatch, Sauédi, Auchédi è Souciats (654-740), è, à'squèrro, es génts dera Lamézo è dera Nèsto Bacha, de Louroun è d'Auro (740-869). -Es détch Hant-Arròs, de Neurèst, de Campan, è, mès lounh, es dera Bigòrro è de tout et Lauedañ ja soun prèsti ta partí pes tepès (870-1022). Mès touíti que s'en ban toustém mès lounh de Simadous: nou serà lèu prenudo 'ra bilo ? (1023-1043)

II. ET SANT.- Nou mai-nou: Diéu que béile. Qu'a 't sòñ serbidou sus era Sèrro, Anderèts edj Aranés, cousiñ d'Erzèn, bengut crestiañ en Proubéngo (en préne et nòm de Serénç), pus gūarat coum' autadge pes Arroumás è que s'ère estimat mès, uñ còp tournat en país aoun poudié 'rrenhá, bieué-i inhourat ena peniténço (1044-1089). Ce quíni parçans aimae, è surtout Artigo-Teliñ (1090-1163).

Bito de countemplaciouñ è de pregáries tat salut des sòs frais (1164-1234).- Un còp j'auié saubat à Andresèn, qu'et jelous de Louhits (qu'ère abans de trahí), en iou caço, auié perdut pes bòsqui; et gran ous que l'agg auié poutado (1235-1291); è étch que l'auié coumbertido ara 'rreligiouñ crestiano è enfiñ tournado as sòs, en demourá magat (1292-1504).- Aro qu'ei abertit per un ange qu'au dits que cau que s'en ane prebengue à Andòs, qu'au esplique tout ço que déu hè, è qu'au proumèt qu'aura lèu era 'rrecoumpénso des sòs mérits. Étch que part de-seguit (1505-1630).

III. ARPEGUIZAR È 'R' ARMADO D'AURIÉNT.- Pourtant, en madéch téns, Arpeguizar que cour à chibau de maitís de cap adj Auriént (1631-1710). Que a coumo iou bisiouñ d'Anderesèn, que nou counéch cap encaro (1711-1750). Apercebut per Benasquédi, perseguit, pus mèmò atacat, que passe parcrò è qu'arribè à Balaguè tat Counsélh (1751-1830).- Aquiéu ja'i prèstè touto prèsto 'r' Armado Ibèrro d'Auriént (1831-1865): Bargúsi, Sourdaunédi, llergés, Edetás è llergaunédi (1866-1920), Cousetás è Leetás (1924-1959), Castelhás, Ausetás, Endigés è Bergistás (1960- (...))

I. ANDÒS QU'ARRIBE DIŊQUIO NEURÉST

**Andòs que lance à
Lianás tat couchant,
è que hè auança 's
sòs ta Pinás.**

Mèmo j'auié lheuât et chéf soun campomént
È de cap at couchant, despous un bouŋ moumént,
Lançat, as esclairs prumères der' auròro,
De cént-bint de luduŋ un balént escadrouŋ,
Et de Lianás, etch hilh dera nóbblo Andreccouŋ,
Ent' arremounta 's flots dera Nèsto sounòro,
È 'na béi det coustat de Lourdo è d'Aulourouŋ
Ce que harién, se quauco ataco ère anouŋçado.
Étch qu'anaue seguí, dabb et gròs der' armado,
Pess hautous det Cantau, prou lentoméns d'abòrt
Ta demourá 's aliats dedj auriént è det nòrt.

5

Un bricalh en retart qu'èren Couseranédi,
Illustres Auchedás è fièrs Calahourrédi:
Qu'èren lounh. Entretant, es Aunédi plegá
'S lous téndes, proubisious sus es lous cars cargá.
Mès, anfiŋ, cabaliès es aliats qu'anouŋcèren,
Au-méns és det lheuant. Alabéts qu'auancèren
Es Aunédi de cap à Pinás, as arrais
Det souléi, ta lichá 't terrénh libre as lous frais.

15

**1. Es aliats dera
'Rribo Dréto.**

Premou qu'èren edz us pet «Cap-det-Pònt» passádi,
Tat Plaŋ de Mounrejau edz áuti lèu pujadi.

20

Que beŋguién des dués parts dera Garouno: edz us,
Es de debatch, per Téue, è'n faço és de dessus

**A) Es Garounédi de
Dessus.**

Per Puéntis è per Hiòs è's Lanes d'Arribèro.

25

As d'Arán, de Bauart, d'Ardét, d'Izaut, det fòrt
Aspèth, det pòbble aunés er' arregardo fièro,
Aquésti, mountenharts, douŋc ajustá-s d'abòrt.

a) Es d'Arribèro.

Prumès, es qui teŋguién et cours dedj Arriéu-Tòrt,
Qu'engloupauè at couchant era Garouno lèro

30

En simplá-s, et sòŋ flòt bouglat è sinüous
Despous Courdaŋ è Cièr diŋquio 't plèch ourgulhous
De Mountpesaŋ. Basèrt, Baicourrits qu'adourauen,
Bajòs, mès Dau-Lerèn surtout; qu'au counsacrauen,

At Diéu poudént, autás, è que chibalejauen
T'aurourá-u, pes lous camps, ardénts, en hè boulá

35

Lances de cap at cèu, debadj et souléi clá;
Enlòc nou i-aié tant de cabaliès soulídi.

Douŋc qu'èren arribats, dessus es prats flourídi,

Det tourn dera Pelado è des boucás arídi,
 Hars, hilhs de Cenhuriò, Hannac, Belleiourits, **40**
 È Serrançou, espous de Basèllo 'ra bèro;
 Pus, d'Ardiéjo è d'Aumaso è de Martres, Bambits,
 Arsèrri, dap Benounh; Bèrn, dera coustalèro
 De Broucás, Harsp, Oussoun, Ilunòs de Lusca, **45**
 Oumbetsou de Lencountro, è Sòr, è't biéu Lita
 Que Tarraste è Prouzic, Balentino è 'ra Géubo,
 Asprét è Miramont, Pujá, Cournè, 'ra Séubo
 D'Arriéucasè, Herrèro è 'Rreuèro è Sicart
 Dap Tarrabé, Noutéu è tout Puéntis-Inart
 Escoutauen; enfi, dera Barto frescouso, **50**
 Cisou è **Piandoussou** è 'r' amo generouso
 È 'dj esprit abisat det soubble Coundüesèn;
 Mès que s'ère trigat à Simadous Sennèn.
 Qüate-cénts cabaliès que dauen hiq adz áuti
 È dus-cents génts de pè, de talho touti háuti. **55**

b) Es Saliédi.

Es de Saliés tapóc nū-èren pas des petits,
 Es Saliédi balénts, larjoménts expandits
 Dessus et bach Salat è diñquo 'ra Garouno.
 Lou quère 'Rròcofórt, è 't sòq castèt dreçat
 Sus uq malh at qui hè iou berdouso courouno **60**
 Et bòsc de Mousentounh; lou qu'ère, lounh poussat
 De cap at nòrt, et louq des aiguétes salines,
 Et tepè de Balliès, partit de Nauarines
 Ta Mazéres è 'tch Hourc; lous qu'èren Mount-Saunès **65**
 Mountespa, Higarò, Barbouténts è Countès
 Naudis, Hourbau, 'Stardás è's Estans de Laudàri
 È dedj Arriéu-Majou touti 's esquits ta clári;
 Crauariço, Sarous, Mount-Galhart, Aliots,
 Oumassèro, Tucáu, Carroupét è Clarédo, **70**
 Mountarouda, Palhas è's coustères d'Arrüédo,
 Et Sarrat dera Liò, Castèt-Biago è Marròts,
 Murrét, Bahús, et Tuch, Mano dabb Haracòts,
 Gerus, Chap è Salèch et double, è Castanhédo,
 Soumastres, Peiralhéu è Pourats è Gauats, **75**
 Nousténts, Urau, Uralo è's Arrouminguerats
 Qu'èren lous; è de His etch Har, è't pònt que bire
 Ta Toulho (qu'ei aquíu qu'et Couserans espire),
 È Saliés er'antico, Espançousses, Tubét,
 Mountarrèut, Marsoulás, Sergéto è Soulanhét, **80**
 Cassanho è Sarradás, Laurac, Betbéze, Auriét,
 Hourno, Balestá, Hurne è 'ra hito d'Indiégo,
 Dabb era tour d'Ausséhn. Douq era bouno 'rrègo
 Que les traçauè et fórt Bihoutar; génts de pè
 Après étch, qu'en beñguié, já, prèsque uq miéi miliè;
 Mès tres-cénts cabaliès à-drét que coumandaue **85**
 Sembòs et sòq cunhat, è fièr que paradaue.

**c) Es det Baubèstre,
d'Azil, det Serouñ è
detch Houssat.**

Es de Sòs arribá que nŭ-aién pas poudut.
Ja 'ss harién de nauètch, dabb es Tarascounédi
Escusá, per Danounh, goujat arresouluti
Det lou bourc arrehilh. Étch, d'alhus, as Aunédi **90**
Milo goujats qu'amiaue, energic arramat
Det Baubèstre, d'Azil, det Serouñ, detch Houssat;
Mès, de Pouriètch t'Aulus, Sentous, Couseranédi
Qu'arribauen en fòrço: ad acrò já-s beié
Qu'era sañc garounéso en lous bénes batié. **95**

**B) Es det
Castilhounés, en
ciñc Bats.
a) Bat-Loungo.**

È d'abòrt, per deuant, es des ciñc bats aliades
Pet Lés escatejant à-drét arreligades, —
Ess hils dera Bat-Loungo et timouñ: aloungá-s
Que la bi-òm d'Audressénh diñquoio 't bielh lac d'Ourdüás,
È que l'adáigue en jous era fino Bouigano **100**
Det couchant at lheuand; è douñc que nou 'i bric mano,
De biladjes qu'ei pliò: Houmardes, Augirénh,
Ladibért, Burs, Anòs, Crabibòs, Escarchénh,
Bantines, Hourcalouñ, Bessadau, Escasères,
Sarramedañ, Ilhous, Coumo-'Scuro è Loubères, **105**
Barralh, Amount, Galèi, Buzañ, Bunés, Ourchénh,
Coumenac, Terrohèsto, Ourgibét, Coumocèro,
Uzénh dabb Aucazénh, Arrüau è Bardèro,
Terrá, Burrá, Houás, Illarténh, Escüachètch,
Couderòs, Sòr, Salsénh è't bòsc de Bouridètch **110**
È't de Moussañ, d'Aranh, Engüés è's Esquerétes;
Douñc, lances, qŭate-cénts qu'en benguién toutes drétes.

b) Biròs.

—Cent-nŭariantò de mès dera Bat de Biròs.
Tandís qu'ara Bat-Loungo Ittitsouñ coumandaue,
Qu'ère Douñc que d'un lans ardént les entrenaue **115**
Despus Biréns, Aranh, Past, es Ourdüás è Còs,
Edj Arriéu dedj Isart, Estüéu, Moutís è Jòs,
Andraut, Herechendètch, Broussét è'ra Goulèro
È Senténh, fòrto bilo at pè de Beñcarrètch,
È't Tuc d'Ous, Pladilats, Curòs è Sarradètch, **120**
È'ra loungo batch d'Òrlo è't Tuc dera 'Rreuèro,
Artigueptá, Semiác, Espaumòrt, Lüenténh,
Antrás, Mourèn, è Bèrs, Bounac dabb Uchenténh,
Balacét, Esperrís è's còstes d'Irazénh.

c) Bat-Malo.

— Mès qu'èren cabaliès es goujats de Bat-Malo; **125**
Larc guetrat, bièn tralhat, cascat coumo calié,
Sént que les coumandaue, è siés-bints qu'en' auié,
Qu'aurién dit qu'èren frais, frount parèlh, talho 'sgalo.
Dedj Etruc, de Cadus è det sòñ lac d'apalo,
D'Ilhét, det Tuc d'Eichélh acourre les harié, **130**
D'Aiét, de Salabért, de Massat, dera 'scalo

D'Erpe, per Houlmajou, Samourténs, Bilargénh,
Campás, Tournac, Arrét, Arrout, Arrién, Idrénh.

d) Balaguères.

—È uittanto à chibau que daue Balaguères,
Dap Tròc deuant, —d'Aubit, de Lachénh è de Gèrt, **135**
Dera 'llo d'Alás, de Bagét è d'Agèt

e) Et Lés.

Arrehils, de Girètch è d'Aroutch, ames fières;
—È qüate-bints tabén qu'en auién à chibau.
Mès dabb à pè cent-trénto es det Lés, arrengådi **140**
Petch hilh de Neuresèn era 'rrèino, guidádi
Pet gran Touttouñ, despus era hauto carrau
È's cascades que hè 'dj arriéu de Barlounguèro,
È des sèrres que ban de Sernalho à Clauèro;
Despus touto 'ra batch det louñc Arriberòt **145**
Det Mount-Balhè bengut è det double estanhòt
D'Escausso, è des laqués, dess haites catauèrques
Det Muscadét, per Bouñco, Aspic, Dut è Bazèrques,
Aussèps, Bachèr, Ourjout, Poujitout, Aulinhac,
Es Bòrdes, Castelhouñ, Artigues, Jèdro, Autèro,
Arrout, Cescau, Loutrénh, Ilo, Engoumèr, Goutèro — **150**
Ardouno, era Haurèst de Saét, dabb Astièn,
Chartèts e Chabouréts, Gauzazes è Garrién;
E iou masso gaujouso è biéuo que harién.

**C) Es Couseranédi.
en ciñc batalhous.**

a) Es de 'Oust

Qu'èren douñc milo atau, Sentous, Castilhounédi. **155**
Bidj-après que benguién touíti 's Couseranédi,
Es d'en sus, es det miéi è's detch houns à pialès:
—È qu'èren douñc partits es d'en sus es prumès,
Es qui tenquién es bats loungues, fines è drètes
Dedj Arac, dedj Arriéu d'Esbints è det Garbét, **160**
Der'Artigo d'Estours, d'Arròs è dedj Alét,
Der' Aussézo, d'Angouts, dedj Ars è det Foulhét,
È det Salat que dan à Salau nau hountétes,
Qu'èren és de Mounroutch, d'Izéch è de Coufléns,
D'Azás, de Betmajou, d'Aunac è de Saliéns, **165**
D'Estèches, de Naòrt, de Sèch è de Baubèro,
D'Arrougallo, de Sentenac, dera Soumèro
De Haurac, de Serrénh è det soum de Siguéns;
Qu'èren es qui gourrién Guzét è'ra Carbüèro,
Arrouso, Querbelhè, Tartaròlo è Gerac, **170**
Et Picouñ dera Miro, Ustou, Bièlo è Serac,
Et Tuc d'Assacs, et bòsc d'Escòts è Sabourdac,
È's caps de Pountussañ è de Bentofarino;
È pus, Haulac, Aulus, è's sòs estans d'argént,
È de sa hònt caudouso era bertut dibino, **175**
Ités, Caròl, Espüéch, è'ra Coumo d'Alént,
Erét, Erce, Biòs, Arés, era mouliño
Det Plèch, Arrençarets, Anilhac, Caminac,
Oust et gran, Eichartous, Bic, Sùéch è Bourdenac.

b) Es de Massat.

J'èren mès de gūeit-cénts, benguts dess hautes tèrres.

È que s'auién prenut ess hils de Boussena-c
È's guerriès de Massat, dela 's còstes d'Artèrres.

180

Que benguién de Mousséc è det Pòrt de Pitralh,
D'Ezès, de Metispés, de Lèrs, dera 'Spiacèro,

De Calhét è de Bièrt, dera hauto coustèro

De Barous, de Lichèrro è d'Aléu, de Galás,

185

D'Ardichénh, de Bulèich, de Soulaḡ è det Qūas,

È qu'en auién, de coumbatants, sèt-cénts-ciḡcanto,

Uḡ bouḡ tièrs à chibau. Mès que s'èren units

Dabb es d'Oust; uḡ soul chèf qu'auién; Toutannourits,

Fòrt de bouts, d'esquiés fòrt è de talho gigante,

190

È touíti que harién iou couhòrto brulhanto.

c) Es de Miéi-Couserans

Es de Miéi-Couserans en masso que segién:

D'Ando fidèls debòts qu'èren, è qu'es didién

De Belésmo carits, era sajo dieuèssò,

Qu'era luts douço n'èi ,ũè, coumo iou caréço.

195

J'arribauen en noumbre, et pòbble è'ra noubléço,

D'abòrt des qūate bats d'Alòs, det Jour, det Nèrt

È det Baup, pet qūau éi uḡ louḡ camiḡ aubèrt

Diḡquio Larbount, Esplás, Jirp, Laiòs è Loubères,

Ales, Sanigulà, Cillèrc è Gargarét,

200

Tucòrdouno, Esquenac, è's Bòsqui d'Anḡarét

Qu'èren lous; è tabéḡ Uḡglach, Illás, Aubères,

'Ra Court, Erp, Encourtiéḡ, Auéns è Mimassòs,

Roulhac, Eichéḡh, Madiés, Autussat dabb Arbòs,

Era 'Ribèro-Nèrt touto 'ntièro, è Poubòlo,

205

Arriau, edj Espiauguè, Sabart, Naflous, Esquénh,

Aspo, Lescuro, es Griéus, Arrimount è Tarténh,

Pladellac, Souch de Baus, Lòrt, Biròsso, Caujòlo,

Mountegut, Hajobèro, Antrás è Caichenac,

Et sarrat de Labòr, Lambéjo è Luzenac.

210

È douḡc, debat Ledar, at bòrt des flòts juntádi,

Lòcs gūé ta flourechénts, que s'èren amassádi

Nau-cénts -sèt cénts à pè, —(de Dannourits et bién

Fidèls), enta troubá-n enḡcaro mès aquíeu.

d) Es dera Cieutat.

Qu'ère et poudént Halòis que les i-auié 'rreḡgádi.

Qu'arribauen d'Arouch, è det Malh Malechart,

D'aoun ta bèro bisto om a de touto part,

Det Pic dedj Estelás, dedj arriéu de Gūaréjo,

De Patrac, de Mouḡgautch è de Lòrp è de Niart,

De Casauét, de Gèlo è det Bòsc de Saléjo,

220

De Beréns, de Bagént, des Bièles è de Prat,

De Bourrepaus tabéḡ è de Gourbiéu à-masso,

De Lacauo, d'Izèrt, de Sèro è de Betchhat,

De Caucus è d'Ussòn, de Mercenac, en faço

225

	Caumont, è d'Auriac, de Pùéntis, de Bernèch, De Taurinhan et double è det cours det Badèch, De Baudis, de Gajan, de Bardiés, dera Prado De Baliar, de Bellòc, de Sournís, de Gabats, D'Audinac et salubre, è'nfin dera countrado Aoun ère, dessus iou coulino traucado De milo souterréns de part en part hourats, Era fôrto cieutat, céntré de tant de bats, Qu'as sòs pès, coumo gŭé, frescouses arribauen...	230
	Luduŋ de Couserans es Cèutes l'aperauen; Astriago d'áuti còps es Éusques la noumauen. Halòis qu'en ère arréi alabéts; mès es sòs Dabb es de Dannourits nou harién qu'un soul còs.	235
	Premou qu'auié Hannar, Hannar soun hilh, d'Andòs As pregáries cedat, coum'as des soun aimado. È douŋc, à Simadous, près dera sio fiançado, 'Ra tréndo Gelaís, ta qui 't soŋ còr batié, Qu'ère aro, è Dannourits dabb étch, j'ère assiedjado 'Ra lou gént (qŭate-cénts) pes Báscous; nou-n poudié 'Scapa bric... Mès des lous arrés que nŭ-ac sabié. Qu'anauen, gráni, fièrs, sènsé soucí ne crénto: As Báscous d'esbitá 'ra lou terribblo 'mpénto! Sèt-cénts qu'èren è pè, mès à chibau, ũè, trénto Còps dèts; è milo douŋc de hèr touti ludénts.	240
		245
e) Es det Bach-Couserans	È 'nfin qu'auién prenut pet camiŋ qŭate-cénts Pietous de mès, det Bach Couserans, es balénts Hils des Plas, qu'edj auriéu Dunoumági guidaue: Det frésc arriéu det Lins et lou país qu'anaue Aténhe et dera Boup. D'Aucouŋ, de Mountaigouŋ, De Soumét, de Bajèrt è dera Baloussèro Per Bidouno è Herrus diŋquio 't biélh Merigouŋ Que beŋguién, dap Tourtouso, Aubin, 'ra Marrouquèro, Cerisòls, Estrougaus, Bardau, Herrus, Fabás, È Bedélho è Barjac, è, dap Saurino, Arbás De Bagueriò, Manaut, Maharadjo è 'r' Auédo, Countrazí, Mountardit, Maubeziŋ è Citás, Touto 'ra Soulelhano è 'ra Hitèro 'rrédo, Touto 'ra 'Chchalaguèro è 'ra còsto d'Arganh, È qu'esperauen plaŋ des Báscous aué ganh.	250
		255
		260
2° <u>Es aliats dera 'Rribo quèrro.</u>	Atau debat Gourdaŋ mès de sèt milo qu'èren De mès. De Mounrejau et pònt que trauessèren (Es ciŋc milo d'Andòs à Bŭalá j'atenhién), È det coustat det Plaŋ dap gòi que s'amassèren Dabb es qui pet País des Coulines beŋguién O despus Calahour è Toulouso acourrién. Edz us, à Bernassòu, 'ra plato è grano 'rrouto,	265
		270

	De Carcoulés, d'Auzás è det bért Herechet; 'Ra 'Stélo, Bounohònt, era Hito-Toupièro, Et Malh dera Tourraço, aoun jadís umás Bieuéren, è, delá 'ra Garouno, cent prades Qu'èren lous; è't lou chèf qu'ère edj ardént Auriás.	320
d) Es d'Aurinhac.	Èt debatch sous ianous tabén qu'èren groupades At noubre de sies-cénts, es troupes aquipades Pera Tũò, per Aulouñ, Segglañ è Cabiròs, Per Tournás, per Garlach, Lairiço è Biscanòs, Per Lucét, Peirousét, Chihac, Cassanhabèro, Per Mourañ, Soulansèrro, è 't bòsc de Mauboussiñ, Casonauo, Mountaut, Jũandilhac è Bouziñ, Aurinhac aoun soun ués tutes sense fiñ, Pèirocauo, Bourbouñ, Boussañ è 'ra Bartèro, Alañ è Mountouliéu, Tèro-Bacho à Bachás, Samoulhañ, et Garròs, è Gourgouto è'ra Nèro, Barròs, Bèñço, era Halho è'dj abrut Peiriças. Quin gòi, qũan dabb et gròs beñguéren à 'ssemblá-s!	325 330 335
B) Es Calahourrédi	È s'èren ja ciñc còps ciñc-cénts es Garounédi, Dab éri que beñguién es fòrts Calahourrédi: De Bousséns bidj après et passadje sarrat, Que s'espandién d'un trèt, per doudze lègues planes, De Martres à Capéns es lous fecoundes lanes. Mès de dués qu'en auién de large: un coustalat Segui 't flouje de près; entre Blancòt è Dũat laute lheuá-s, mès dous; enfiñ, es sòs estadjes laute en louñc estirá des Bailacs à Louñgadjes. È'ntrè es lòcs aperats, at son cap miejournal, Gũé, Pourrus, Gargalhous, Toumiéu è Castet-Nau, A Sèrres, on beilá d'Estrado et caminau, Defendudo per tours è per poudénts oubradjes Que dreçaue era bilo es sòs fòrtes paréts Per Ceutibèers d'Espinho en es tepès hundades È'n memòrio de lou Calahour aperades. Qu'èi 'rrenhaue et balént Dunohòts; è sous dréts Qu'anauen d'un coustat ta Lascus è Pergères, Micoulaus, Marinhac, Saná, Moundauezañ. Siò qu'ère era Hourrido, è sòn et Lamezañ; Palaminic tabén è's prades de Cazères, 'Ra Barado è't Bourguét è 'ra Baso è's Cauquères, Mountouliès, et Matét de Martres, Cabardòs, Bragalhòts, Parrauís è Bigat qu'èren sòs.	340 345 350 355
b) Arriéus è Carbouno.	Pus, en faço, et sòn frai Bouncòts que coumandaue. D'Arrüètch è de Larbaut à Mount-Ciá que coundaue Aro as sòs alentourns es mès balénts guerriès : De Püéges, de Mourañ, de Planho, de Melèro,	360

	De Mount-Crabuñ, de Sèrs, de Plan, dera Peirèro, De Mount-Beraut, det Pòrt frescous de Couladèro,	365
	De Malhañ, de Gençac qu'en amiaue à pialès, De Gouzéns, dedj Azéu, d'Arriéus è de Cardouno. — E qu'arrençgaue, après, Cassilh es de Carboundo Que hè coumo iou còrno at miéi dera Garouno, En faço der'Arizo; è Girouno qu'auié, Laueranét, Terrè, Peissiés è'ra Carrèro, Sales è Gouderbaut, Segglañ è 'ra Busquèro E'ra Hito tabén; Loungadjes qu'au seguié	370
	Dap Nouè (Coumo Nüè), pus, delá 'ra Caunho è 'ra Granjèro, Hougá, Mauzac, Lauach, È unes dabb Estanténs, Marcohauo, Mountaut, Moungazin, Houch, Capéns. Bounètsis, de Bouñçòts hilho, qu'auié 'spousado, En adòt que l'auié pourtat era countrado De Lezat à Mauzac è mès lounh....	375
c) Etch Houssarét.	(È tabén) Que l'au seguién ess hils detch Houssarét, qu'es tén At còrn det louñc coustètch dedj arriéu de Perranho. Qu'au seguién Mountoussiñ, Bardòc è Hustinhac, Mountegut, Touiro, Aliòt, Lussañ, Tüét, Adelhac, Castet-nau, —Picampèu, Agüaus è Tartanac, Tout étch Haut-de-Castiés, touto 'ra sio campanho, Poui-de-Toujes, Anhás, Poulastrouñ, Senaréns, Moussats è Marinhac-es-Clares, è Graténs; Ciñcanto cabaliès è qüate-cénts armádi De lances à de piòcs qu'en èren debarádi, As fièrs Calahourdás units. Milo sèt-cénts Douñc qu'oubéièn aquiéu as trés chèfi parénts, (Qüate-cénts à chibau), de coumbate empacients.	380
		385
		390
C) Es Toulousats.	Enfiñ, es Toulousats, è's troupes oumbraniques Det Gardouñ. È d'abòrt, en masses energiques, Es Toulousats antics, Ceutibèrs, estalats Jadis mès larjoméns, mès pes armes ceutiques Des Bòques at lheuant coumo at nòrt coumprimat (Atau n'èren taben es lous frais es Souciats, Es de Leitouro, entá dera Gimüò campádi), Parcrò poudénts ençaro, è'n céucle dispousádi De Sèches alentourn, è det flouje, tout bètch De Nauzòs è de Cuts tirat ta Pinsaguètch.	395
		400
a) Es des Tepès dedj ouccidént (Arriéumes, Legobiñ, ètc.)	Tres còssi que harién: edj uñ, que coumandaue Houlòts (siès-cénts pietous, cént chibaus), qu'arribaue Des noumbrousi tepès qu'entournièn, at pounént. D'uñ miéi-ceucle oundejant grani bòsqui hüelhúdi, Coumo at courdètch centrats à Sèches, mès hienúdi, Pet Touch, arriéu trañquil, det coustat dedj auriént. È parquéro saubèiro è Berat è Sauères,	405

Dabb Uzès, dabb Alèst, es lous mièlhous cieutats,
 Près det Gardouñ dibiñ, dera tèrro famuso
 Des Elisíci, ùè, prou'n sus: qu'èren groupats
 Dabb éri quauquis-us dedj Aude, abenturoúsi,
 Coumo quauqui 'Ambrous, hils des balous frescoúsi **460**
 Des Aupes, t'ajudá 's lous frais des Pirenès.
 | Usulèn, Bejentouñ qu'en èren es prumès,
 | Coumo des Toulousats ta touíti 's cabaliès.

**Touíti que passen
 camin**

Douñc d'abòrt pet país des Bóques (Aro aliádi,
 Aquésti, hè per fòrço está-s quiéts Nedenénçs, **465**
 Sijanénçs, Pezenénçs antics è Bederénçs
 È hils d'Ate-Ountiguí, 'n es basaltes nerénçs
 Que less hèn arramparts deggrècs abarrejadi,
 Pus per Basiéjo, Issus è'ra Hizo, passádi
 Qu'èren es Oumbranics, è's Toulousats d'auriént **470**
 Pess Herèches, Heuriat è Murèth; è'ra gént
 Toulousénço amassado ençá det gran courrént
 Prèsque dus milo já, hè lèu, dabb es (adz) Doucédi
 È's fièrs Calahourdás è's balénts Garounédi
 Plañ mès de siés miliès. Dabb es Couseranédi **475**
 È'ss hils dera 'Ribèro uní-s à Mounréjau
 A crits, pus pess hautous abiá-s cap at Cantau.

**3° D'auti aliats que
les arriben, de
dessus è de debatch.**

A iou lègo deuant, es d'Andòs ja passauen;
 En dus còssi partits, éri darrè poussauen;
 E coumo dus tourrénts qu'auriént sus es tepès **480**
 Poudut pujá, prounts, ta courré-i edj uñ tout près
 Dedj aute, qu'èren atau qu'anauen, —toustém mès
 Groussits, es batalhous, ara clartat celèsto
 Des dus coustats: premou que d'abòrt dera Nèsto
 A 'squèro les beñguié, ùè, coumo 'ra iou hèsto **485**
 Pes noumbrousi pountéts que ban d'Auentinhañ
 Per Nestièr, Tūas, Bizous è Marmoute è Noulhañ,
 | Pes sendes d'Auezac è's biès de Casalères
 Tousiém fièrs mountanharts, toustém troupes nauères;
 Pus, nauères toustém à dréto, pet platèu **490**
 Boumbat qu'es beié 'nlá 'rroujéjà jous et cèu.

**A) Es Bizarts (és de
 Nistòs) è'ra Tuto de
 Gargás.**

È'n prumè, de Gargás, (dap sous tutes ta bèrssi,
 Amples, hautes, aoun uñ límpi surmadís
 Uss hústi canalats pòc à pòc héc bastí-s,
 Debadj uñ plafount plat de plañ cent pès d'auçado **495**
 È de cent-bint de large, imménso crabo curnado
 De candéles de pèiro è de lustres poublado
 | È d'òcro per umás d'áuti còps pintarrado,
 È det gran ous, tabéñ, pes urpes escarrado.
 | Palai mòtch qu'òm nou pòt, ara luts dess halhás **500**
 Béi bric sènze esblouís è sènze esmerbelhá-s, —

Dabb iauto salo après, at tèt d'un blòc, maléde
 En encliá-s prouloungat enlà, qu'enfiñ bous béde
 Era bisto è'ra lét, — è iauto 'ncaro'n sus,
 Bòto enòrmo en carcòls curado à plaps, —è pus **505**
 Autás pet só, mès, ùè, pes naus, toutes blanquiouses,
 Espades, drapariés, penjantes è caudiouses
 Que tinden courdoméns pes soumbrous cabernouses—
 Douñc d'aquíeu (de Gargás), de Generést, en còs
 È det Clòt dera 'Spugo, empliat de cassanhòles, **510**
 Det Plañ des Pouts (gourc mòtch, hourat per aigues hòles).
 D'Arreulét, de Soulañ, de Sòst, de Banteròles,
 De Talhèdo tabéñ, de Loumbres, de Pujòs,
 De Sèich, de Cap de Dau è det double Nistós,
 Dera bérdo Artigucho è des séubes d'Arizo **515**
 De Tinhás, de Moumouch è det bòsc d'Artigous,
 De Castennès, d'Arcüas, de Claméns, de Darous,
 De Lampro, de Saussét (**Saucét**), de Bagèlo è de Bizo,
 De Nestièr, de Bizous, de Tũás, de Hautagét,
 D'Auro, de Saut, d'Espouno è de Tuzaguètch drét, **520**
 De Touréns, de Tounís, de Gazauo è d'Anéres,
 De Tourèn è de tout Mountegut, è d'aquères
 Còstes de Mounsirè, 'at diéu Éрге boudat
 (Det sòn tèmple en Martó soubres j'auém troubat...),
 O, de pertout parquiéu iaute flòt arribat **525**
 Que bei'-òm; plañ siés cénts aquíeu que s'auañauen
 Dap lances è dap paus; è que les coumandauen
 Ennebòts et poudént, Éle dap Belescouñ,
 Bountèn, etch hilh de Bòno, è't brabe Sapalouñ
 Espous d'Andéro, è'tch hilh de Beletsèn, Ourouñ. **530**

**Era Basto Planhèro
 planhèro dera
 Lamézo (o de
 Lanomezan).**

Atau siés-cénts pietous (souli chibalejauen
 Uittanto d'Ennebòts) as d'Andòs s'ajustauen
 A mañ quèrro, è dap gòi d'en sus les saludauen.
 Aquésti qu'auién já, debadj et blu det cèu,
 Acampat en cantá sus et baste platèu **535**
 Que soulhèue è cisèle era sio masso 'rdouno
 Dera courbo que hèn ençá Nèsto è Garouno
 Diñquio 't double souquè que houren dabb ardou,
 (Gũé sènsè et Gabe gran), edj Arròs è'dj Adou.
 Det sòn tourn, coum autant d'arraious de 'splandou, **540**
 Det lheuand at couchant milo trèts d'aigo mòlo
 Que parten, è qu'au hèn iou frizounanto auriòlo
 D'argént berdous: è Tòrto, è Baquèro è Lauét
 As dus caps, Loujo, Sauo è Gèssò pet son lhét
 Quiéto, Gimũó, pus Gèrs que s'aloungue tout drét, **545**
 Galauòto è Baisòto è Baizo è Baisòlo,
 Arriéu-Peirous, Begòlo è Bũès que s'en ba 'nfiñ
 Dedj Arròs escumous sazí 'ra mòtcho cliñ:
 Premou qu'èi entre aquéste è't Lizouñ è'ra 'Òço

Per Mielañ, è'ra Douzo è'ra Gelizo, gròsso 550
Der'Izauto après Sòs, que ban es biéls camís
De Garouno è d'Adou ta separá 's bacís.

Douñc dera basto plañ d'aigo bérdo cintado,
Ara Lano de Bouc centrado, è, d'aqué t còr, 555
En hüélho d'auderò 'spandido as clarous d'òr,
Dejá, üè, que 'ardié 'ra surfaço oundulado

De bròc coulou 'd'arròso, è'dj aire frésc è pur
Det nòrt que la harié, debadj et dous azur,
Oundejá de pertout coumo iou mar pourprado 560
Diñquio pèrto de bisto at tourn des batalhous

Ceutescars: det souléi debadj es arraious,
Armes, cáscous, drapèus que semblauen ues flous
Granes, clares, des camps arrouejants poussades;
Mès, à'squèrro, tenqué-s es Mountanhos, dreçades, 565

Toutes, es ués dessus es autés entassades,
Es Mounts gigants, à-masso entraués aloungats,
Es Mounts pairaus, dibís è mès que tout aimats
Premou des qui 's louss hils aquíeu èren, armats.

En bisto des lous caps, des lous croupes arides,
Arroundides en sus, pus de bòsqui bestides, 570

Enfiñ per mals à pic è coustères flourides
Diñquio 'ra basto plañ (coumo un ample tepè
Boumbado per deuant) prouloungades, douñc hè
Éri halto, trigá-s bidj en faço 'n oumbrè:

■ Bric téndes ta plantá, mès alét enta préne 575
(J'ère et diò caut), as Diéus pregáriés en hè 'nténe,
A Bòc det qui 't poudé pes èrms es sap estiéne,
A Lerèn, à Hilhouñ, as Esprits des Mounts-Clás, —
Qũan, üè, coumo 'gg harién, dués broumes de poubás
At middiò coumo at nòrt en tourbejá lheuá-s. 580

B) Arribado des
Aliats det Cèntre-
nòrt.

Dessus coumo debatch douñc era Tenarédo
(Qu'apèren) escurí-s, tant dera Nèsto aurédo
Det coustat, coumo dét det Bũès è det Padũéñc
D'Ugglás, è de Hüeidéts, cap at Gèrs berdouléñc.

D'aquíeu surtout, d'aquíeu, dera basto Lamédo 585
At nòrt, òmes, chibaus, courre cap ara Plañ; —
Bric d'un tròs coumo qũan ca det Pòrt edj Autañ;
Mès, coumo 's aires hauts que ban pes cèusses blanques

En hiené-les, enn hèn coumo iou 'stélo à branques
Floucounouses, qu'es ban as aurizous toucá-s, 590

Atau pes loungues bats bourdades de boucás
Que sourtién de pertout, de Cap-Bèrn à Pinás,
A pialès, es tribus baléntes des Sauédi,
Des Leitourats, dess hils des Euzats, des Auchédi,
Atau tas esplanás es balous pliés d'arròs, 595

Près de Lanomezan nudats, que les guidauen
È'n echchames armats è loúnqui les jetauen.

**B') Prumèro bando:
Es de bit-debadj et
Platèu.**

E mèmo qu'en benquié deuant éri, prumès,
Cabaliès è pietous à-masso dus miliès;
Ess hils des tepès hauts que dera Nèro aténhen
Dinquio 't Bűés, è de cap as Bigourdás empénhen.
En trés còssi pujá-n: és det cantouç gessés,
Es det biélh Manhouac, pes sòs còstes gersés
È's de **Baíso**, ja 'n termiári 'rrustanés.

--
600

605

a) Es de Triò-Galaç.

Bit sus Lanomezan aquésti qu'arribauen
Per Hűeidéts è per Campistrous; fòrces qu'amiauuen
Despus Triò; qu'auién hèt arrouto d'un bouç pè
Drét còntro 'ra Bais'lo è'ra Baiso-Darrè.
Que benquiuen dera hònt dera 'Òço aloungado;
Lous qu'èren Bilembits è'ra coumo courbado
Det Lizouç, è Bugart è Lustrar è Sentous,
Poui darriéus, Bounohònt, dabb es double Tournous,
Et Léup de Libaròs, Bourrepaus en cascado,
Castèt-Bajac en sus, è'dj arriéu de Loulan,
Arrecurt è Galès, 'ra Galauo è Galaç
È 'Mountestruc è Burc è'ra Begòto ananto;
È'n còs, qu'èren gűeit-cénts (à chibau cént-ciçcanto).

610

615

b) Es det Manhouac.

Mès siés-cénts qu'èren plaç ess hils des Manhouac;
Cént, cabaliès. Et Tűau, Austrouilhès è Sarriac,
Es castèt de Larboust è Betbéze è'ra Lano,
Deuéo è Castet-Nau è'ra Gézo d'Ourgaç,
È'dj arriéu det Pesquè, dap Puntous è Hachaç
È't Bòsc de Guizerits è de tout Campuzaç;
Barto, Ariès, Espenaç, era loungo coumbano
Dera Sòlo, Betpoui, Sabarròs è Bieuzòs,
Bilomur è Mounliouç è Caubous è Cizòs,
È Laraç è Gaussaç è's aigues dera 'Ousso
È det Cièr, Arpajaç, Bazourdaç, era 'Rrouso,
Era Salo, Mounlouçc, Arnè dabb es Plantats,
Tajaç è 'Rrejaumont, ũè, diquio 's Bourroulhats
Que tenquién. Aro plaç qu'acampauen armats,
At diéu Lurgòr debòts, en bibranto courréjo,
Entre 'ra Galauòto è't Gèrs, pera Lio-Miéjo
(Qu'apèren) dabb Empèr etch hardit coumo piéjo.

620

625

630

635

c) Es de Boulounho.

En parèlh nombre enfiç arribá de Boudrac
En tout aué passat Nizaç è Sarrocauo,
Pujat Gèssò, Giműò, Seigűado è Nèro è Sauo,
D'entre Lilhac, Lunats, Gensac è Cardelhac
Es qui pòbblen ençcaro è Blajaç è Boulounho,
Pegulhaç, Moundilhaç, Mount-Galhart, è Ciadous

640

Que bèile qũairehourcs det cap dera sio bounho,
 Escòrnocrabo après, Samaņ è Marralhous,
 Auezac, Hũeganac è'ra sio 'ntico 'rrouto,
 Charlás, Sarromezaņ et biélh, era Bourbouto, **645**
 Mountmauriņ è'ra 'Spugo è'ra countrado touto
 Des prumè Nebouzaņ; è't lou fièr batalhouņ
 Coumo chèfi qu'auié Gau è Soumberabouņ,
 Aubádi d'Escalaus, Belèts è Belescouņ.
 Manhouac è Galaņ tabéņ les escoutauen; **650**
 Arribats per Maurís à Pinás, j'arreņgauen
 És beņguts d'entre Nèro è 'Rrustaņ; es prumès
 (Gau è Soumberabouņ) ta touti' s cabaliès.

**B'') Segoundo
 bando: Es de mès
 debatch.**

Pus, grácies en arrénde as lous Diéus tuteláris,
 Hourouņ et Gessés è't sublim Arpeniņ, **655**
 D'aué-les ajudats à hè tant de camiņ,
 Hè biste de seguí 'r' armado pet maitiņ
 Ta desgadja's lous biès aro plaņ necessáris
 A iaute tribble còs, mès fòrt, tabéņ partit
 En trés (mès de trés milo en tout), qu'auién seguit **660**
 Es madéchi sendès, è dap gòì apourtauen

a) Es Sauédi.

Et lou secours ass hils de Burbe. — Qu'arribauen
 Milo atau, es balénts det louņc país saués,
 De Hauás d'Auelhouņ, der'Aussũò (dera Liouzo
 Groussido è dera 'Spiéno), è pus dera Boulouso, **665**

Dedj Arjò, dera Lauzo è det cantouņ gimũés,
 Det Marrauè, det Sarrampiouņ, è dera Sèro.
 D'auti còps qu'atenhién, pes coulines è s biés
 D'Arribèro-Berduņ, diņquio 'ra lano bèro
 D'entre Tarn è Garouno, è qu'auién et Tescouņ **670**
 (Cadurc despus), è Còs bit-delá 'dj Auairouņ:
 — Éspeu qu'ère noumado era siò ciudadèro...

Aro plaņ, des parçás qu'enclauen Saramouņ,
 Nenigaņ è Salèrm, Ambats è Meremièlo,
 Et gran bòsc de Boucouno, Aussouno, Sélh, è 'nfiņ **675**
 'Ra Garouno è Bourrét, Beumont è Maubeziņ,

Aoun biéuen, d'Araņ enlá ta Segoufièlo,
 Cadelhaņ è Loumbès, Samataņ, Andoufièlo,
 Aurimount è Gimouņ è Coulounho è Cadours
 È Sarrant edj antic, adj abric des sòs tours, **680**
 È Simòrro è Drudás è Còts è's alentours,
 Qu'en amiaue Sũemut, frai dera charmantounho
 Talsèio, milo (à pè gũéit-cénts), darrè Boulounho.

**b) Es Auchédi
 (Astarac, Auch), è's
 Souciats de Leitouro
 è de Coundòm,**

Après, et còs det miéi, det nòrt tout drét beņgut
 D'entre Arrats è Auzũò. Toustém s'ère teņgut **685**
 Det coustat quèr des bats det Gèrs è dera 'Òço,
 Der' Aurũò, der' Aulũò, dera Baíso, gròsso,
 Tribblo, è dera Guirou, det Sedou, det Soussouņ,

Dera Gélo, dera Loulousto è dedj Arcouñ: Nau-cénts qu'èren à pè, tres-cénts en escadrouñ. —	690	
Es de Mirando è's Masseurès — Astaraqédi — A Touliandòs debòts, sus era basto plañ Sourtí, pera Lio-miéjo è per Lanomezañ, Es prumès. — Pus, darrè, d'un coustat, es Auchédi, D'Elimèrri benguts, hauto è bèro cieutat, (Aoun ère Auelhouñ pet Nastrañ aunourat, De Narbéjo tabéñ pes tepès auturoúsi), Fièro det sòñ país de pièles courounat È des sòs büéus mascarts, è gridéñcs o bludoúsi, Poudéñti de poutralh, doúci coumo moutous, È des chibaus neurits per sous pradaus oumbrousi È güé det Fezensac è det parçañ blanquious Dedj Armanhac d'auriéñt arrèino pes cantous. — Des Souciats bidj après ja seguién dués partides, Mès de cap at lheuñt que ço d'aute estabblides:	695	
Era Gauro è Leitouro è'ra Loumanho 'nçá, Et Coundoumès arriche è poupulous enlá; Coumo chèfi qu'auiéñ Camulh, dera coustèro Dera Lauzo (Sa mai Coumémbò è'ra siò sò Dònho, deuién coulá 'ra Hountèlio tout diò; Étch de fòrti 'rramparts armá 'ra cieutadèro, Que det sòñ esperoun tout ac beilèsse, fièro, Dinquio 'Stahòrt, Lairac è't blount Brulhés en jous); Pus Touc dedj Auinhouñ, touti dus tas pietous. — E pè que les tenquién et sañc mès balerous D'Auch è dedj Astarac: Dèr e Samp, hils d'Ourgüarro, Maticouñ è Tarouñ, Attaiourits, Igilh, Edj ardéñt Tarlebís è't prudéñt Coumbarilh... Mès, t'amiá 's cabaliès pet miéi dera bagarro, Urupat è Bersèc, Tourstegin è Dunai, È Harbelèst è Her, de Beletsèio frai, È'nfiñ, de Saleduno espous, Ahòis et nõbble, De Jeguñ à Hauliés arréi de tout et pòbble.	700	
	705	
	710	
	715	
	720	
c) Es Tournats, es Armanhaquédi néri, es Euzats è's Souciats de Sòs.	Mès s'auiéñ per Sansañ è Sechañ (Chichañ) è Chelañ Caminat, per Idrac, per Tòus è per Galañ, — Arribá 'n tout seguí 'ra loungo Tenarédo Per Lupiac è Peiruço è Lahás è Mielañ È'ra dréto det Büès néchut sus Lanaspédo, Caharét, Lutilhous è Cap-Bèrn, es Tournats, Ess hils dedj Armanhac, es Euzats, è's Souciats De Sòs mèmò. —As prumès, Marciac è'ra sio plano, Et Pardiac tout antiè, de Julhac à Pallano, Armentiéus è Cieurac è Tilhac è Tourduñ È Blouzouñ è Seriañ è'dj antic Mounleduñ; —Adz áuti, dedj Adou 'ra courbo bèro è néto, 'Ra Douzo è 'ra Midou dabb era 'Rriberéto,	725
	730	
	735	

Et Bach Arròs, aoun ei ta larc et parlá,
 Edj Armanhac fecount, moustous at souléi clá
 È nére, tant l'emplièn de bòsqui 'scurs iou pléto,
 Nougarrò, 'Riscle, Anhañ, è't Casaubùès enlá **740**
 D'aoun, haut miradé, s'espandéç at bistable
 Touto 'ra Lano imménso; aro plañ admirable
 Pinatá, mès ençaro alabéts mar de sable;
 — As darrès, des Basats bedís, et Gabardañ,
 Et Parlebòsc, Hüelhès, de Nerac et parçañ **745**
 Sòs era bilo fòrto, aoun adj Arroumañ
 Hè sabéc Adiatuñ ta bèro 'rresisténço,
 È d'Èuzo 'r' acroupòlo ara doubblo eminénço,
 Dabb iou hònt biéuo, è'ra Geliso per defénso... —
 Que harién milo aquíeu (dus-cénts en escadrouñ); **750**
 Amiá-les Adeiouñ è Bacouñ è Cerdouñ, —
 Coundau tas cabaliès (dabb Aucás è Tascouñ);
 È's louss héennes, Dancitso, Aidunho, Isilousiéuo,
 Des cieutats entretant sabé téngue 'ra 'stéuo.
 Éri d'áuti souquès dap sègues de bouñ talh, **755**
 Dabb arrélhes prou louñc manjades qu'èren prèsti
 A hourá, s'ac calié, pedj insoulént estalh
 Báscou. De béi-les-sé toúti 'rrengats à-tah
 En courouno pet nòrt, escatejants è lèsti,
 Tas Aunédi, quin gòil!... Mès, ùè, der'auto mañ, **760**
 Pet louñc camiñ, en aute séns, des Pòrts det Plañ
 O de Peguèro ja debarats, è des coumes
 Dera Nèsto hananto, o dess háuti turous
 Dera Lamézo mèmo, espéssi coumo broumes,
 Sourtitis en tout cantá, cabaliès è piétous, **765**
 D'áuti, plañ tredze-cénts-ciñcanto, fòrto pléto,
 Ja semblauen gũará 'ra Hònt dera Grauéto.

C) Es dera Nèsto.

**a) Lamézo è Nèsto-
Bacho**

Campistrous, Camelét, Lanomezan, Pinás,
 Gourgo, Perè, 'Rricaut, Claréns, Garéus, Ugglás,
 Castèt-Bouñ edj esclénc, Cap-Bèrn è'ra Hount-Caudo **770**
 È de tout et platèu 'ra dantelado haudo
 Qu'en auién dat tres-cénts-ciñcanto (d'à chibau,
 Cént); dabb éri qu'auién dera Nèsto courbado
 Trés-cénts balénts (piétous, dus-cénts), hils de Mazũau,
 De Bizous, dera Poucho è dera Tour ('rrũeinado **775**
 Aro) de Mountoussé, dera 'Spugo, de Tũau,
 De Lourtét è d'Izauts, de Mour, de Casalères,
 D'Escalá, dera Barto è det cap des Cantères...
 At prumè crit d'assũat des aunédes tartères,
 Despus Hèches, Lechañ, Hechétes è 'Rrebouc **780**
 Touto 'quéro jüentut en uñ clucat que houç
 Armado; aro à Nistòs uní 's lous flòts goudaires
 Narouns tas cabaliès è Gouritis tas marchaires.

**b-c) Hauto-Nèsto
(Louroun è Auro)**

Bidj après que benguién, es lous frais en assüá
D'enlà 'dj autá d'Ajouñ, det bòsc d'Arrièlo 'nçá,
És des bats que d'un nut Árreu sémble enlaçá.

785

a) Es Lourounédi.

— Es det Louroun d'abòrt, dera Nèsto 'rrapido
Que cour diñquio Gariañ drét despous Clarabido,
Es qui tenguién parquiéu es Barélhes dabb Is

790

È'ra hauto Lastiò, Poui, Gèdro 'ra flourido
È Cassus è Medás, è'ra Hüédo d'Arrís,
È 'Ilhañ è Hajau è Lherm è tout Bourdères,
Pus, mèss haut, d'Autenac at dessus des coustères,

Bièlo-Louroun, Casaus-Hereché, Auajañ,
Mount è sa loungo batch, Camòrs dabb Anerañ,
Arambièlo, Nabiás è Gèrm, è Loudembièlo

795

Aoun, près de Carico è de Pèiro 'n Sarrat
Ère Aruchouñ, et diéu coumbatant, adourat —
Pouchèrgues, Bilambits, Armentéulo, Estarbièlo,

800

Aderbièlo è Genòs, Moulòr è Louderbièlo,
È d'Aubo et frésc arriéu, bengut detch Hourtigá,
È's pics de Lapadé, de Litá, de Bassiá,

D'Estòs, de Tramadits, de Guerréis, d'Estieuèro,
De Lapés, de Petar, è't soum d'Espichadèro
È Cascarro è'ra Hourco è Péno-Segalèro,

805

Aigues-Tòrtas, Qũartau, es Gourcs Blancs è't tourrént
Que sòrt à Calhauas det gran lac trasparént, —
Aquéri douñç, es fièrs è fòrti Lourounédi,

De Gũélh è de Larboust bedís è des Aunédi
Parénts, qu'ère à Harsòr etch hèrme, à Senitsouñ,
At sage Soumenar, at ginhèc Geretsouñ

810

Qu'oubbeién, qu'ère at prout Outsouñ qu'es debouauen;
Bourdères è Lastiò, mès à part, qu'ess hidauen
A Seriouñ et biélh, at soubble Eñianòs,

È que harién aquiéu dus-cénts touti d'un tròs.

815

C) Es Aurédi.

Sus èra 'rribo dréto, es prumès arribádi
È tara 'squèrro après per Hechétes passádi
Béi-ne bénque at darrè touíti 's d'Auro, qu'auién,
Mès tart partits, deũut pressá 't pas t'aténhé-les;

820

As Mounts, ara Lió claro un culte qu'arrendián,
A Taram-Beisirís, as Séubes, as Estéles,
At Diéu llun tabén. Qu'èren siès-bints chibaus,

Tres-cénts piétous, — sèns es uittanto bouni paus
Qu'auié balhat et Jũat, es siés bièles aliades
De Salhañ, Estensañ, Estensanhét, Bourisp,

825

Éns, Ádet, è d'Arsüè 's cabanòtes, bourdades
De Sarroujes pes flòts è pes aigues bachades
De Lustou, de Miaròs è d'Estòs. Üè, Harisp,

Edj espous d'Eretsouñ, d'aquiéu qu'ère, è's sòs gũélhes
Pechián per Bassiüento è's mals de Parrauís;

830

En Burbe aro ‘mbarrat, helás, dap Gelaís,
 Era mòrt ja sentié baraulá-u as auréhes...
 Mès parcò ‘s sòs Jüaténçs hè ‘scòrto pes camís
 At marit de sa sò Silèts, à Salinís.

c”) Edz áuti d’Auro.

Edz áuti, d’Auro ‘n sus, es d’entre Cauarèro, **835**
 Ourdicétou, Plaη Louηç, Planho det Marcadau,
 Pic dera ‘Spado, Liò, Moudaηç, Péno-Abelhèro,
 Batalhénço, Tremousò è Gerbats dabb et Piau,
 Bugarrètch, Burgalaço è’s crèstes d’Estieuèro
 È Nhèu-Biélho è Couplaη è’ra basto auedau **840**
 De Ludo, d’Auredouη, d’Aumar, de Baranétou,
 È de (sus Aigo-Cluso) era Néro-Hourquéto,
 È’s lacs de Bastanét è de tout et Pòrt-Biélh, —
 È’ss hònts det Lauedan que bache per Aulüélh, —
 Es qui-aimen à didé-s hils dera hauto cimo **845**
 Det gigant Arbidouη, ara sèrro sublimo
 Que bèile pes lous bats det coustat det pounént
 (Mès qu’an at lou middió, det Pic d’Arét (Arè) et dént), —
 Es mèstres des ciηç güéls dedj Adou turbulént,
 (Camoudiét, Artigous, Gaubo, Terrais, Sarrauto) **850**
 È de cap à Campaη dera passado hauto, —
 Es qui tenquién ençaro llhètch, Sarraηcouliη,
 È’s sòs marbes ludénts ara béto ta bèro,
 È Camous, è Beirédo è Jumét è ‘Scalèro,
 Herechét, Ardeηgòst è’ra còsto d’Aspiη **855**
 (Antiques auedaus qu’au hèn iou ‘uriéuo cliη),
 Jêdeu è Barraηcūéu è de Broucouso ‘s puntas
 È’ra hònt dera Mato, è Lançouη, è Cadiac
 È’s sòs bans, è’t parçaη d’Árreu è de Palhac,
 Arriche, dap Gariaη qu’auèite es aigues-juntas **860**
 È, delá ‘s pams coupats que miacen Ancizaη,
 Bazus, Guchaη, Guchén è Gralhén è Greziaη,
 Gūaus, et cap d’Argelès, Oustèn è Saubissaη,
 D’Aulouη ‘ra louηgo coumo, Agòs tabén, à ‘squèrro,
 Dap Bièlo, Bièc, Soulaη, Cadelhaη è Trachèro; **865**
 Tramedáigües, Egét, Bizourto è Cousatèrro,
 È’ra bat d’Aranhüét antièro, qu’ère Astouη
 Dabb Úri qu’enn harién galoupá ‘dj escadrouη;
 Es lous pietous, unís det Jüat at peloutouη.

**4°. Es Aliats mès
 ouccidentaus.**

**A) Es detch
 Haut-Arròs.**

En louηgo courdeliηgo,- en hè-s ençá dabb òrde **870**
 È’n cantá ‘na lou léηgo imnes dap qui s’acòrde
 ‘Ra lou marchò à-pladé,- ta gauchò es fòrces lous
 Hourabià-s toustém mès de cap à ‘Rriéu-Peirous.

En béi-les acampá-i, saludá-les gaujous **875**
 Andòs, è de Cap-Bèrn ‘na toustém pess hautous.
 D’aquiéu à Castèt-Bouη era bisto qu’ei bèro;

Ûè, ta dessus as pès dera 'squiò trauessèro
 Que s'en bá, d'arbes pliò, d'Arnélho per Lherís
 È't Luderná 'rribént cap à Gèrdo mourí-s,
 Entre et Lus argentiḡ è's sarrats de Moulèro, **880**
 Trénto biladjes plaḡ que bi-òm coumo 'spandí-s
 Dedj Arròs capricious at tourn dera frescuro
 En nins arrajadés, en coumes de berduro:
 Bourc, et céntre de tout, Benquè, Bounomadouḡ,
 Jèrt, Argelès, Uzèr, Bétes è Castilhounḡ, **885**
 Planhéts, Hũeidís è Lhés, Escouméts, Aubruchouḡ,
 Espiélh, Herechendéts, Escòts, Oussaḡ, Batsèro,
 Asco, Marsas è Tròi è Bulaḡ è Baniòs,
 Arroudéts, era Bòrdo è't parçaḡ d'Esparròs,
 Plén d'aigues à pialès, pus Espècho, Espechèro, **890**
 Era Hito, Auezac, Tilhouso è Sarlabous.
 Uittanto cabaliès è dus-cénts bint pietous
 D'aquiéu j'èren sourtits; à touíti coumandaue
 Labúri: des chibaus at cap que demouraue
 Aro 'n "Parc det Sarrat": ço d'aute, det Quersaḡ **895**
 Tat soum pujat, uní-s dap Neurést è Campanḡ.

**B) Es Neurestédi è's
 Campanédi (è
 Banherédi)**

De Castèt-Bouḡ tabénḡ, pedj aire sènze broumo,
 Aquésti ja-s beién, per dessus era coumo
 D'Artigoumiḡ, enlà dera batch dedj Arròs
 Arreḡgats pet tepè que pourtaue en sòḡ dòs **900**
 Er'antico cieutat de Neurést (Biéuo 'ḡcaro,
 Mès alabéts mès grano) è pera Bòsso claro
 Detch Halhá (qu'aperam): aquiéu, touíti 's balénts
 Detch haut Adou bachats, coumo 'étch fremechénts.
 — Sies-cénts ciḡcanto è mès qu'èren es Neurestédi, **905**
 Dap dus-cénts à chibau qu'amiaue Sembedouḡ,
 D'entre His è Beudiaḡ sourtits, mès Banherédi
 Surtout, è touíti, ja, debòts at diéu Ajouḡ,
 As Esprits des Adous è des tartères grises
 Que ban, de Péno-Blanço è det gigant Turouḡ **910**
 De Gar (d'après ess hils dedj Arròs) o d'Arizes
 Tat Soum de Mountegut, — andus enlà quilhats.
 Es coumbanes d'azur parquiéu, es tréndi prats
 È's bartéḡques partí-s dabb es fòrti būarats
 Campanédi. — Qu'auién aquésti Coumalado, **915**
 Era 'Spòno è't Peirás è Gripo è Cabadur
 D'aoun, det Tourmalét pera 'stréto passado
 Que sũén per sòs marrèts fũète uḡ tourp de malur,
 Bastaḡ è Lauedaḡ è de Lus et cèu pur
 S'aténhen... Qu'ère lou 'ra 'rribèro alouḡgado **920**
 Per Paiòlo, Estupás, Artegaus, Agalado
 Diḡquio 't céntre de tout Campanḡ, è, mès en jous,
 Diḡquio Beudiaḡ, Astè, Gèrdo, lòc armounious
 È pes Muses flourit, pus et double Medous,

bigourdanes, és des
Biarnédi, des
Tarberédi, ètc., è des
Airédi.

Que dauen, per Centounh d'Andrést, at cap des laus
De Hibaréto 'nlá, ta demourá's Aunédi,
Campats; — è, ùè, tabéŋ, — se deuién es Biarnédi
(Génts d'Ourtés, de Lescá, de Lagò dap Tesédi)
È's de Gouso à Tartás è'dz áuti Tarberédi **975**
È's de Mounénh beilá 'n et lou pròpi país,
È s'ère coumbenŋut que de cap à Garrís
Courrierièn drét (uŋ pòc ajudats pes Nezourgues
È's Cèutes de Bourdèus, es trioumfants Bedourgues)
Es de Buch è's Basats è's Bougats è's Medouts **980**
Capiblounts, — ja harién arretrení 's escouts
Des planhoutòts de Gèr (per arriéus arregádi
Coumo à Lanomezan en bentalh desplegádi)
Es Airédi, gũéit-cénts. Que houc à caso lou
Et maudit Arroumanŋ coumbatut dap furou **985**
Près de Gèuno; aro 'quiéu Anèi les arrenŋaue,
È Leherèn **Lelhun** dabb éri que pregaue, —
Mèntre qu'és de Pountac, de Barlést, de Barzuŋ,
D'Azerèch, de Julhanŋ, de Julòs è d'Aussuŋ,
Des Angles è des bats det Nés è der'Aucèro, **990**
Det frescou Lauedanŋ è de Buŋ è d'Aucuŋ,
Es pastous des Soums d'Ar è dera Ganço fièro
Dedj arriéu de Laüŋ è det pas de Soulòr,
D'Arbeòst, det bòsc d'Ourlo è des téts de Litòr,
Es d'Agòs è d'Airòs è dera prado bèro **995**
D'Argelès, d'Arcizas è d'Arrás è d'Arréns,
De tout edj Izabiŋ, de Baucéns, d'Artaléns,
De Nestalás (qu'auèite uní-s es aigues granes
De Lutour, de Jerrét è de tout Cauterès
È's det Gabe poudént, flòt des braques coumbanes **1000**
È dess háuti gurrous, des arribénts serrès
D'Estaubé, de Heas, des Dués-Sòs-de Tremouso,
È que cour en embauçado bertiginouso
Des tues de Marbourè pes prats de Gauarniò
Ta Gèdro en iou garganto sourdo, è dap furiò **1005**
En çá d'Esdourroucats aténh Sassís, Esquiézo,
Bizòs, Grust è Sazòs è Saligòse Chézo
È Biscòs, en hè bruls, ardént coumo iou lit,
È pet Bastaŋ-aigũás de Barèdjo, atrebit
Tourrént d'Estèrro, — à Lus subitoméns grou sit), — **1010**
Aquéri mountanharts, gigants, fièri çaçaires,
Milo à-masso, à chibau tres-cénts, bèt camuchètch,
Jous Oudòs d'Arcizac nerbioúsi guerrejaires,
Ja s'alinhauen, já, bit debadj et castètch
De Louro, aoun hè brusc et gran Gabe uŋ marrètch, **1015**
Aoun en qũairehourc s'en ban tas qũate aires
Qũate biès: cap en sus edj uŋ, cap at pounént
Edj aute, en tout louŋga 't miralh d'uŋ lac d'argént,
È'dj aute tadj arriéu de Manhás, mès edj aute,

E) Es det Lauedanŋ.

Enfi, tat nòrt: de près era Géuno que maute
È qu'ei et Gabe Gran madéch, ùè, qu'au hourèc
D'áuti còps, mès despus cap à 'squèrro es birèc. 1020

**Fiñ det diò.
Campomént.- Andòs
nou-s doutte d'arrèñ.**

Tadaquiéu, pess hountaus è's Esplugues sacrades
Hètes en crouts, tas prats aoun pèchen us bñéus
Coumo 't burre mès pur límpi, près des arriéus, 1025
Se d'Andòs edj eròs nou serién arribades
Es nines, mès au-méns et chibau et galòp
È lèu, — se nou-s ban pas, déjà cougá plan tròp
Det souléi palechént pess hautes coustalères,
Pes tepès è'ra broumo es esclairous darrères. 1030

È douñç, étch balha 'dj òrde as sòs coulounes fières
De trigá-s, de plantá téndes è pabilhous,
De minja 'ñ mòs, è pus, de dá-s at sòni dous.
Étch madéch, uñ moumènt, aueita 'nlá, soucious;
es pouis de Merilhéu, dés de Haubañ eñcaro, 1035
D'en sèro aueita 'nlá, de cap adj ouccidènt:
Qu'ei ço qué, de parquiéu, dilhèu, ar'aubo claro,
Apourtarié Lianás?... Era basquèdo gént,
Que harié?... — Mai-o-ùèro, es Básous?... Causo amaro,
Nòbble chèf, s'ac sabiés!: Tout et céucle arribènt 1040
Det tòñ Burbe carit despus aimañ ja ténguen;
J'an prenut Castet-Bèrn, diñquio's parèts ja bénguen; —
A tu, t'atirá-t mès tat pounént, ja s'arrénguen.....

II. ET SANT

**Diéu que ba hè
assúá Andòs pet sòñ
serbidou, edj ermito
Seréñç.**

Qui sap ce que serié, ùè, 'n efèt, arribat
Ce nou ba pas et Diéu det Cèu, 'na sio bountat, 1045
Hè's súa 'Ndòs? Cèrto, en Burbe era Cieutat fourçado
È pes Básous en sañç è'n pilhadje arrüeinado
È dess hènes atau hèts ta 'nguénçi 's souquès
Qu'era pats serié 'stado empoussibblo à jamès...
Mès Diéu nou boulié pas **esornalo** 'ra guèrro; 1050
Qu'auié 't sòñ serbidou, Seréñç, sus era Sèrro,
Qu'ei passaue près d'Étch diés è néts en pregá:
As sòs sánti proujèts ja l'anaue emplegá.

**Ce qu'ère Seréñç (o
Anderèts).**

D'Erzèn qu'ère Seréñç cousin pairau; tas biles
Dera grèco Proubénço eñcaro jñén partit, 1055
Tout près des Arroumás, pet moumènt pòc oustiles
A iou nauèro fé qu'ère estat coumbertit.
Premou qu'auién jetat deja 'dj ançre à Marsélho,
Dap sénto Mataléno es apòstous det Crist;
À Lazare, à Jusèp dounc étch prestá 'n' aurélho; 1060
Es douctrines qu'auién qu'èren puro merbélho;
Coumo 'ra lou bertut arrèñ nou s'ère bist,
E'ra lou caritat qu'ère tant admirabblo

Qu'era creénço lou deui' èste beritabblo...
Et nòbble Ceutibèr crestian qu'ess hèc batiá,
D'Anderèts en Serénç et sòn nòm en cambiá. **1065**

È dounc, qñan ja miaçaue era 'rroumano guèrro,
Coumo autadje que houc gñarat, è ta lounténs
Que l'au creéren mòrt es pòbbles dera Sèrro
È qu'au plourèc Erzèn, è que d'Arán es génts **1070**
Des qui deui'èste 'rréi, sus et sòn sòrt gemiren,
Pus et son frai llurbe à sa plaço causiren...

Aquéste, er 'amo sió plañ que hèc aunourá;
È qñan, libre, Serénç, méntre que s'en tournaue
Tat país, aprenéc quin mòrt òm l'au pensaue, **1075**
Soun dò qu'em hèc; è't còr laujè, sènsè plourá,
Erous qu'ena Balèò et sòn frai coumandèsse,
Ençounegut de touts que bouléc demourá
De pòu que quaucarrés de hè-u 'rréi ensagèsse,
È que houléc ensí, poussat pedj Esprit Sant, **1080**
Aoun poudié'rrenhá biéue praube armitant.

Dués causes souloméns, pregáριο, peniténço,
Qu'es saubèc sus es mounts... Que balié 'rrecoumpénso
Sacrifíci parèlh: ena sió prouteccioun
Que l'au prenéc et Diéu dera sió debouciouñ; **1085**
Pes biès qu'au sustenquié 't sòn secours tutelári;
Que l'au harié troubá ço qu'ère necessari
Ta biéue, è que harié toustém huge es dangès
Deuant Serénç, pertout aoun pourtaue es pès...

**Et parçans que
s'estimaue mès.**

Qu'au pourtauen sous pès dera blanço Tuquéto **1090**
È dera Sèrro Néro è dess hauts Bassiéués
As coumes de Lhausét, at dessus dera Pléto
De Mouscadé, diñquio Picaup è Catseréto
È diñquio Castanéso è's sòs mals touíti dréts.

Qu'aimaue à 'ná tabéñ pes bats è pes culéjes **1095**
Dera 'Sèro 'rrapido è des sòs aflüénts;
D'Estatats à-pladé qu'amiaue à gourrí's piéjes
È det Lac de Gregònho es countourns arribénts.

Aigues-Passes, Senart, Cubèrro, Balibièrno,
Ess Hites, Leitaròlo, è 'dj Ampriéu è Cerlè, **1100**
Lhauradices, Espats, è d'Eriste'ra cùèrno
Hourcado que seguié; nou l'au gñejaue hè
D'Astòs è des Paouls pera Coumo ta mano

Courses, coumo bet-còp diñquio 's blánqui Pousséts, **1105**
Diñquio 's tucs parsemiats de boums è de laquéts
Que s'apèren Ichèio, es Espades, Lardano,
Baguenòlo, è d'aoun Cinquétes debará
Beié, dera Soubrarbe et taps ta 'na hourá.

È qñan nũ-anaue pas det coustat dera Tũaro
 O des Pundes d'Arménho o dera Bat de Sòs, **1110**
 Que biraue de cap as Salénques, d'Anglòs
 Que beuié 'n arriéu bouñ, o 'na Nougèro claro
 De Barrabés (qu'es prén à Sũért era sio sò,
 'Ra Nougèro de Tòr, abidoméns à 'squèro);
 È destant et gigant Becibèrri, mai-ó, **1115**

D'Arribagòrço 'nlá que poudié béi 'ra tèrro,
 Coumò auéitá, darrè, tabén era Soulañ
 Que d'Arriéus per Gerbauzo arribe ta Fechan.

Nou detestaue pas tapòc era 'Scaléto,
 Balirañ, edj unit Camp-Saure, è 'Rroumingau; **1120**
 Pòc-à-pòc, ja poudié counégue coumo cau
 Tout et Malh d'Auerañ, touto 'ra Mountanhéto,
 Et Dént Blañc, era Pico agudo, touto dréto,
 È'ra Glèro d'aoun es bòn mals esboulhá
 È's bouscás que seguéch era 'Mòiso en brulhá. **1125**

Mès ço qu'ençaro mès que tout ço d'aute aimaué
 Es lòcs aoun dap mès de gòi es passejaue
 O's trigaue surtout, ùè, qu'ère et Nére Lac,
 È 'dj arriéu de Hournòs, nére tabén è brac
 (Det Turouñ de Saliés es cremades que laue); **1130**
 Qu'ère et gran Courbizouñ, qu'èren et prats, enfiñ,
 Dera hauto 'Rrañcluso è d'Artigo-Teliñ.

**Surtout era
 'Rañcluso è Artigo-
 Teliñ.**

Enquénço ei'ra 'Rrancluso, è's aigues qu'ei caminen
 Nou lèche bric sourfi: premou que la douminen **1135**
 Es tres pundes bessũés de Padèrno, at couchant;

At middiò qu'es soulhèue et barradé gigant
 Que hè 'ra Maladéto, è'ra tuco glaçado
 De 'Nétou; pus, d'aquiéu, det coustat det lheuand,
 Lèu, ta bita tat nòrt, Moulières, Fourcanado, **1140**
 Es Barrañcs è Bargás qu'aténh era Picado
 Dabb et Plañ des Estans, lheuand mès mòloméns,
 J'acaben de nudá't céucle coumplètoméns.

Tout qu'ei blañc alentourn, era péno è'ra louno;
 At miéi, que jats è dròm era coumbano 'rdouno, **1145**
 Bérdo, frésco è 'rridénto en sòñ houns adoumbrat,
 È que tén, ce dits-òm, — dap carbouñ enterrat
 At pé des sòs paréts, — en sòñ sén òr magat.
 Mès qu'ei desèrto; è soul edj arriéu que s'encante
 En Clòt de Tòrou pes pradères mudes cante.

Des Glacès Maladits que surme biéuoméns **1150**
 Pet Plañ des Agũalhuts soun aigo, pus laguéns

Ena tèrro qu'ess hique è que s'enfonce touto
 Enta seguí-y iou sourdo è tenebrouso 'rrouto
 Per bòtes è canaus qu'òme jamès nou bic...
 Taoun passe? Qui-ac sap? Tout debadj era Sèrro **1155**
 Soufre è hūéc ta ná-i cùélhe, è pes pès de Lissèrro
 A Banhères t'arressourtí-n, o'n lhét oubblic
 Dera Mòiso?... O debatch Padèrno, tout à 'squèrro
 Ena 'Sèrro?... — Dilhèu mes lèu debadj et Pic
 Poumèrou (mès d'abòrt debadj es Tusses Blanques), **1160**
 È'n dibisá-s escuroméns en qūate branques
 Que hèn, at Gūélh de Jūéu, jésse, d'uη lans poudént,
 Qūate jéts, lèu units en brulhaire tourrént.

Ce quin ei bieuié.

Esquitejant qu'escume è que cour sènze trigo
 Aquéste, è'ηcaro gūě qu'adáigue tout Artigo-
 Teliη, aoun Serénc alabéts es pladié **1165**
 Mès qu'en cap mès de lòc, è santoméns bieuié,
 Etch tabén inhourat, coumo 'ra sourso puro
 Que ba pes courridòrs dera mountanho 'scuro;
 Mès que déuié tabén, lèu, ara taηco sió, **1170**
 Coumo 'raigo fecoundo aparéche en plén dió....
 Entretant, tout soulét ena batch berdejanto,
 Samugo que seguíé; pera coumo penjanto
 D'Aubèrt qu'es passejaue, o, lént è cauhané,
 Det Plaη d'Aubo tara Picado è Poui-Lanè **1175**
 Qu'anaue; en bòsc, mès bach, qu'ère et sòη ermitadje.
 Cèrtes, b'en auié, gòì, de countempla't paisadje
 Destant era 'Ntecado, è de béi mant biladje,
 De béi sous bères bats d'Arán, et sòη país
 Aoun aurié poudut d'èste et chèf 'rregaují-s; **1180**
 Mès, qūan táli pensás beηguién, que s'umiliaue
 Et sòl debòtoméns en pregá que punaue
 È't còr at-fèt laujè lèu que s'arrelheuaue.

È-dounc, èrous dap Diéu, nou s'engūejaue cap,
 Quino sazouη que hésse, o quin téns qu'arrenhésse **1185**
 Adj en sus, adj en jous, sié qu'era luts banhésse
 Es turous, o sié que s'embroumèsse et lou cap. —
 En estiéu, 'ra calou des lanes eterades
 Debadj et souléi biéu, que pourtaue adj azur
 Dabb es laujès parfums des pelouses cremades **1190**
 Es sospirs det sòη còr coum'uη flòt d'encéns pur;
 È qūan caié 'ra nhèu en oubes arrapides,
 Arregulièroméns, en hè blanqui souquès
 Pet miéi dedj aire gris, étch dessus es serrès
 Que pregaue, è's sòs gūéts, de lhèrmes touti-umides, **1195**
 Fitsádi lounh dessus quauque malh, que créién
 Béi soulheuá-s tat cèu 'ra tèrro touto 'ntièro,
 È's nheuoúsi sarrats de celèsto lumièro

Pòc-à-pòc at tourn d'ètch enlá que s'arramplièn....

	Atau qu'au harié gòi era briso flüido Dedj aire dess hautous, dessus étch sènze pés; Atau der'amo siò 'ra pregáριο 'rrapido De cap at firmamént jalhié, jamès tarido, È s'emboulaue alado... Aro sus étch es diés, Es semmanes è's ans qu'èren caüts noumbrouési; Mès, ençaro qu'enn housse et sòn còs afebblit. È's sòs mémbres toustém méns soubbles, méns nerbioúsi, Que semblaue, acrotau, que hèsse et sòn esprit O, mès prount, è'n sòn lans mès biéu è méss hardit È mès libre de touto cargo materialo Det paradís de Diéu enta pujá 'ra 'scalò. Parcrò, per plén de pats qu'es poudésse troubá, Es sòs frais, en es bats, nou-s poudié desbrenbá. Quin gòi qu'auésse en béi es còstes adaigüades Ta frésc, è's prats flourits, è's campanhes daurades En jous, dap tant de suin houdjades è laurades, Per tant que, qüan calié, pes cigales det cèu L'au housse pourtat pañ, lèit blanço o jauno mèu, È'ra melañcoulió per tant qu'au housse douço Que goustauè ajuliat sus et banquét de mouso, Et salut des sòs frais que nou-s poudié tira Det cap: qüan les beié fáussi diéus adourá Dap cént ceremouniés hòles, lourdes, machantes, Que lheuaue ta Diéu es sòs más tremoulantes, Qu'au aufrié toustém mès è plours è pribaciously, È tara praubo gent, tas abuggles naciuous Pregáries toustém mès ardéntes, halamades, Ta qu'es Senhor denhèsse es lous güéls descelhá È toucá's ames lous, bounes, mès esgarades!... Hè't sòn salut, acró suffí nou l'au poudié: Dabb et Crist è coum' étch, es sòs frais que boulié Saubá; è ja serié debarat tas lous cades, — Se Diéu nou l'auié pas ençaro 'rretençut D'en sus: et téns marcat que nũ-ère pas beñgut.	1200 1205 1210 1215 1220 1225 1230
Que prègue tara coumbersiouñ des sòs frais.	Mès anfiñ pòc à pòc tat biélh sant s'apressauè 'Ra 'ouro det Senhou. Aro plañ qu'ei toucaue, È mèmo qu'auié, já, despus pòc coumençat De couñquistá fidèls at Diéu de caritat. Fabourabblo ad acró qu'ère estado iou caço Aoun s'ère era douço Andresèn, pliò de graço, Troubado: aquiéu, ùè, Diéu qu'auié sabut tirá Et béñ det mau, è tout tat salut hè-c birá.	1235 1240
Era caço aoun houren Andresèn è	Qu'auié boulut caçá quáuqui goujats aunédi En bòsc de Baricaubo è d'Artigo-Teliñ	

Louhits.	<p>Es sedóusi sanglás è's cèrbis, un maitiņ. 1245 A chibau pes couréts ès pes courraus herédi Qu'auién passat edz us Barèdjo o Pourtilhouņ, D'áuti pet plat Camp-Saure o pedj erbous Pessouņ È pes coumes, parquiéu, d'Arrou, d'Arròs è d'Arres. Atau de tout coustat que barrauen et pas. 1250 È que harién pòu hòlo as bèstiés des bouscás. È qu'auién permetut à 'Ndresèn de mesclá-s As çaçaires; è coumo, en tira 's louņgues parres Des jaņcs, iou biéuo 'noulho enta pèche iou plou S'escape, qu'ère partido, ampliado d'ardou; 1255 Mès que i-ère Louhits, jelous, —despus traidou.</p>
Louhits que lèche soulo Andresèn at bét miéi des bòsqui.	<p>È-douņc, pès bouíni cás qu'ère estado lheuado lou cabiròlo laujèro, è dap crits çaçado Dap troumpes è lairéts mautado è'nla poussado 1260 È ta lounh perseguido at miéi dess hajoutás Qu'ara biéuo Andresèn arribèc d'escartá-s Es seguí-lo: Louhits, at moumènt, apartá-s... Éro, seguí toustém era bèstio 'rrapido, Créi de béi-lo at bètch houns de iou carrau umido; Debará ta poudé-i, estacá 't sòņ chibau.... 1265 Mès, en tourná pujá dera louņgo carrau, Nou troubá-u mès (partit, ja coupado 'ra brido!) Es cás è's còrs nũ-aují, las! bric mès, è, demèst Tout acrò, perdé-s soulo ena basto haurèst.</p>
Éro que cá è que s'esbauadéçh.	<p>È qũan es bic atau, frizounanto è souléto, 1270 Lounh de tout tèt umaņ, ena nét que caié (Ûè, tout et bòsc espés d'ombres ja s'arramplié...) Qu'assũèc, mès banoméns; arrés nou la 'nténié, O, se Louhits, esprès lichá-lò-i que boulié... Douņc, pòu qu'auéc, 'ra praubo Andresèn: touto dréto 1275 lou courrudo gahá 'dj en jous... Que la trahic Uņ malh, è que caéc è que s'esbauadic. — Mès et gran ous courriéu des séubes que la bic.</p>
Et gran ous que la pòrte à Seréņc.	<p>Qu'ère et gran ous dreçat enta 's génts esgarades Pet sant Seréņc: à-drét que les s'auiéi 'mechat. 1280 Biélh qu'ère at-fèt; sus étch qu'ère un sièggle passat; laute ja coumencaue à dá-u es sòs annades. Tanplaņ, estiéu, iũèrn, pes séubes è pes prades Des mountanhes gourrí; mès, ta 'rrecoumpensá-u Quaucarrés qũan saubaue, et bouņ Seréņc balhá-u 1285 Jourdous è gracilhouņ è mèu en licou puro... Douņc 'ra praubo Andresèn à sentí qu'es boutèc, È pus, tout douçoméns, è pera sio cinturo De cũé, que la-s prenéc, è que la soulheuèc Ta que nou-ss hèsse mau pera tartèro duro, 1290</p>

È de Serénc as pès dap gòi que la pousèc.

**Serénc que la hè
'rremeté-s.**

Étch qñan la-s bic aquíeu, 'na sio graço ta pallo,
Que mountèc en sòn còr uñ amou de crestian
È de sant è de pai: "Ha, gñarit-lo, saubát-lo
"Diéu det Cèu", ce cridèc. Que prenéc ena mañ
Aigo herédo, è'n tout heregá-lo, 'rrebiéue
Que la héc, è de biñ uñ gloup que l'au héc béue.

1295

È qñan ourbic es gñéls éro, d'uñ bouñ moumént
Que nou poudéc sourtí det sòn estounomént:
Tout aquét bòsc espés, aquét biélh tout près d'éro,
Majestüous, è pus, aquéro bèstio néro,
Aqedj ous, ùè, mès dous qu'uñ moutoun...: que créié
Éste aro 'n iaute moun, è parlá nou poudié.

1300

**Pus, qu'au balhe
couradje.**

Mès étch: "Bè-n, prén couradje, o jüéno Ceutibèrro,
"O hilho des arréis (at tòn pòrt ja-s bé prou)
"Qu'arrèhnen at delá d'aquésto frésco sèrro;
"Er Senhou quéi, o, que t'amié de cap à jou
"È qu'ett hide at mèn còr, enta tirá-t d'errou.
"Anét, qu'ei tròp escuro era Séubo traidouro;
"Mès, demañ, s'à Diéu plats, que mou-n anaram d'ouro,
"Que t'acoumpañharè de cap à caso tiò
"È que i-arribarás abans que caje et diò.
"Aro, s'et tròbes bièn, se t'ès prou 'rrestabblido,
"Çampá hame qu'aurás; s'ei 'ra hajau arido,
"Qu'et partirè 't mèn pañ ena cabèrno miò.
"Béne, nu'i cap bièn lounh." —Lèu houren arribádi
Pedj ous fidèl darrè toustém acoumpañhádi,
Serénc dabb Andresèn; aquesto, en ahardí
'T sòn còr:

1305

1310

1315

1320

1325

**Qu'ess hè counégue
ad aéro è que
l'enchinhe 'ra
beritabblo
'rreliouñ.**

Mès Serénc: "Ha, parcrò que nou so cap un Diéu;
"Uñ simple òme falhibble, uñ bailét det Diéu biéu.
"Mès tírò-t tout prumè hame è sét, o goujato;
"Ja t'ac coundarè tout..." — E qñan auéc bèüut
È minjat, qu'au didéc ce quin auié bieüut,
Quin ère et sòn parént per Erzèn, quin courrut
Auié pet País Caut è's flòts dera Mar plato
O hirouso, è douñc quin s'ère aquíeu coumbertit
È perqué s'ère atau des òmes despartit,

1330

	<p>È de qu'ère et Diéu bouñ, unic, è pur Esprit; Pòc-à-pòc dera fé qu'alugaue 'ra 'scato En 'amo d'Andresèn; aquésto, nou sab-òm Ce quin, que l'aujié 'quiéu, sense aué 't méndre sòm; È de Jêsus et Crist qu'aprenéc et dous nòm.</p>	1335
Era perigglado dedj alendemañ que les arretén.	<p>Quauques oures parcrò droumí; mès qñan boulèren Préne edj alendemañ era 'rrouto adj en sus De cap à Simadous, que les benguéc dessus lou fôrto perigglado; arrestá-s que déuèren. Que gemic Andresèn premou dera sio mai Que dilhèu la creié ja mòrto, è det sòn frai</p>	1340
	<p>Qu'ère at segu partit pes soums, pes catauèrques, Pes sèrres, pess hountaus è pes bouscás en cèrques Dabb halhes ena nét, o pet miéi det lauàs. Mès tròp brulhaue etch houdre, è d'acrò counsoulá-s Que caléc, è debadj era tuto abritá-s.</p>	1345
	<p>Dounc que poudéc Seréñc aquet dio plén ençaro Ara fé d'Andresèn da iou soulido 'mparo, Didé-u era 'nfenido è hauto trinitat, E's òmes, ùè, cauts, è't Saubaire anonçat, È dera Bièrges-Mai et ta dibiñ souride; È't mistèri fecount det Mess' encantat, È 'dj auangèli sant, salut tat que s'i hide, E 'ra mòrt dera crots, òbro d'arredempcioun, È 'dj lèrn tout abatut pera 'Rresurrecciouñ, È 'ra Glèiso de Diéu, en santo coumuniouñ, È't perdouñ des pecats, et batèmo, era Céno, Et darrè judjomént, era terribblo péno È'ra bito det Cèu, eternalo è seréno.</p>	1355
	<p>Qu'escoutaue Andresèn tout acró 'n admirá-c Séense coumprené-c tout è séense penetrá-c; Mès qu'admiraue at-fèt era léi souberano D'amou, que coumandaue à cad'òme d'aimá Diéu mès que tout sus tèrro o touto causo umano È's sòs frais coumo 'étch. Qu'es lichaus charmá A 'ntené-c, à didé-c, à 'rrepetá-c ençaro...</p>	1365
	<p>Que biren passa'tau 'ra perigglado aquíéu, Maitiñ è sé: Seréñc dabb et secours de Diéu Que l'au büedaue en' amo era 'rrousado claro Debarado det Cèu sus era tèrro amaro.</p>	1370
Edj arrelendemañ, Andresèn ja 'i crestiano, è Seréñc que l'acoumpañe en seguí's sòs	<p>Mès qñan benguèc enfin edj arrelendemañ Qu'ère Andresèn sabénto è batiado, è crestianañ Et sòn còr; è't souléi dessus cado soulañ Qu'espandié 'ra 'sclairou dera siò puro auriòlo È pus jetaue etch hüéc dera sio cando bòlo:</p>	1375

enchainoments.

- Qu'ère frescou edj aire è qu'ère et Pòrt bludénc; **1380**
Tout que s'ère asseriat dessus et mount eslénc;
È-dounc dabb Andresèn que s'en anèc Serénc.
- È méntre que pet bòsc o pes séubes saubadjes
Pujauen, que sabié dabb us frapants imadjes
Fourtificá-lo mès: "Uèito, qu'enta 'nchinhá-t **1385**
"Es arbes", qu'au didié, "que sémble qu'an lengüadjes.
"Et casse bourroumut, en iou claro isoulat,
"Soulitári, qu'ei plén de 'rrudo majestat
"È d'ourgulh tout arréde, è's troupes tenebrouses
"Des agudes auéts plañ que soun misterieuses; **1390**
"Mès qu'es lancen dess hais es tijes lumineuses
"D'un trèt, toutes at còp, coulounes d'argént lis,
"A iou 'sgalo hautou, drétes, enta 'spandís
"Aquiéu en lárgi téts, en arques de berduro;
"È que hèn coumo un témple as trioumfants pilous, **1395**
"As amples naus, aoun filtren es arraious
"Det souléi, en perçá 'ra bòto claro-'scuro,
"Ta béngue as nòsti pès laujèroméns jougá
"Dessus et mòtch è flac tapís dess hüélhes mòrtès.
"Qu'ei acitau qu'òm pòt miélhou qu'enlòc pregá; **1400**
"Es ames pliés de Diéu que nou hèn pas es fòrtès;
"Que hugen era soumbro ourrou der'auedau;
"Qu'es òrben as clartats det souléi eternau...
"Güéi, era 'rreligiouñ beritabblo qu'ei talo:
"Ne hautanho, ne pliò de terrou hòlo è malo; **1405**
"Mès ara luts det cèu que béu et sòn cimau."
Ce didié qñan pet miéi dera haurèst pujauen,
Pes sendès adoumbrats è nuts; è qñan passauen
Auderòts per dessus: "Quin soun libres aquiéu
"È háuti! Qu'ei en sus atau qu'òm tròbe Diéu!"; **1410**
È qñan bèt parpalhó de soun alo laujèro
Les frizaue enta 'ná-s en iou nino nauèro
Embriagá de nectar: "Ac bés, ce qu'et Senhou,
"Tè, sap hè? Coumo i'agglo aquéste baraulaire
"Qu'ei tralhat: capifòrt, dap merbelhouso amplou **1415**
"De poutrino, ara 'spallo un double jòc bibraire
"D'ales bien empeutat, gridéñques, era 'squiò
"Lanouso, è larjomens emplumado 'ra cūò:
"Un güéih bért è boumbat et galhat, è iou troumpo
"Que harrupe des flous et chuc coumo iou poumpo **1420**
"Fino è soubblo... L'au bés, es coustats d'un arrous
"De hüéc, tout fremechént, que creiriés que tourbéje,
"Sense pousá-s, dus o trés gloups préne en es flous
"De mèu límpio?... Ja'i hèt. Dounc bric nou balancéje:
"Qu'es destourne d'un còp, brusc, è tat blu det cèu **1425**
"Enfonit coumò un trèt que part... — Er'amo bèro,
"En moun ensí prenut just ço qu'au hè nacèro

"Ta biéue, cap à Diéu tourná-s'en boula lèu."

Toutes caudes atau à Diéu qu'arrepourtauen
Sous paraules; è qñan en tout puja troubauen **1430**

Era frésco carrau d'uñ arriéu escumous:

"Nou bes pas", ç'au didié, serious at còp è dous

En tout acarrauá 's aiguétes que guimbauen,

"Nou bes pas, en aquét sounòro arremouliñ

"Sauta laugèroméns aquéro fino cliñ **1435**

"Dançairo, aquedj echchame aquíeu de gouteròtes?

"Qui sap ce taoun bá cado-iò des perlòtes

"E qui sap ce taoun les s'empòrte et destinç?

"Ban uní-s dabb edj aire, o diñquio 's mars imménes

"Arroullá, tout atch houns des proufoundous en enguénces, **1440**

"O sus et lou passadje at miéi des frésqui prats

"Abeurá flous, troupèts è pastous assedats?

"Diéu soul que les beirá, qñan douñç sién arribades!

"Parèlhes at tourrént des goutes argentades

"Des òmes passadjès que soun es destinades.... **1445**

"Mès tout acró, taussí, nou-ss hè pas adj azart.

"Diéu nũ-a pas souloméns at güélh mès clá qu'es aggles;

"Mès tout qu'ac sap guidá, dap sapiénço è dabb art.

"Cèrtes, nũ-a pas bejunh de hè toustém miraggles:

"Ço qu'es caudes amién en tout desarroulhá-s **1450**

"E ço que hè sourti 'ra naturo, ourdounado

"Pes léis sòs, j'au suféch sũén enta 'rrebelá-s;

"Per marco que pòt préne er'arco coulourado

En deludje echchourriat pet souléi purpintrado,

"È per utís, s'au plats, edj òme bièn boulént, **1455**

"Caút, libre pourtant è bèt-chinhau poudént.

"Taplañ, sabé que cau que dessus tout coumande,

"Que pòt, qñan iou 'razouñ mès subblimo ac demande,

"Hè plegá deuant éro es sòs áuti decrèts,

"O, que tat Creadou que nou i-a 'nlòc secrèts, **1460**

"È que nu-i pas mès bach per Étch, ne mès endinne

"De hè paréche en cèu, se l'au plats, quauque sinne

"È de jetá't sòñ bras éntre òs ebenoménts

"Que de créa d'uñ mòt uñ moun à cambioménts

"Dap plantes, animaus, è mourtales arraces. **1465**

Douñç, se pénses jamès des sòs celèstes graces

"Aué bejunh, ja bés tout ço que cau que haces:

"Pregá, pus ensajá d'ají, selouñç ço qué

"Justoméns pòdes créi que Diéu pouirié boulé." —

**Seréñç que balhe iou
crouts à Andresèn.**

Mès, entretant qu'atau touíti dus debisauen, **1470**
Et passadje expandit d'Aubèrt ja traspassauen,
Det Pas dera Mounjòio at debatch qu'arribauen,

È qu'ajustèc Serénc: "Tè, prén-te aquésto crouts:
 "Dués brançòtes d'aréu, espelades, que couts
 "Era pélo detch hai d'un fin liadé, penjades **1475**
 "Ad aquét chapelét de gauardes secades:
 "Mago-lò'n gazabè, pus, bièn debòtoméns
 "Prègo 't Senhou det Cèu, per diò dus còps au-méns,
 "Ta que dénhe per tu 'sclairá's aunédes génts."

**Pus, que la lèche as
 sòs è que disparéch.**

Qu'es prenéc Andresèn dap gòi era crouts santo; **1480**
 En' amo sió ta puro era bouts penetranto
 De Serénc que harié coumo 't souléi des soums
 Qũan glice 'ra sio luts pera glaço des boums
 Tourrats, enta cauhá 'ra lou límpio dentilho.
 Mès Serénc, de nauètch: "Qu'ei acitau, ma hilho, **1485**
 "Que mous cau separá... 'At cap d'aquéti camin
 "Que troubarás Andòs qu'et cèrque.. Nu'i bengudo
 "Enta jou pas ençaro aquéro ouro, qu'enfin
 "Perecherè 'n plén diò deuant iou multitudine:
 "Qu'em cau 'rretrèto'ncaro en aquéste sejour, **1490**
 "Ta prepará-m ta bièn, que pera foulo 'rudo
 "Jou pouSCO debará, 'bans et darrè rretourn...
 "Siés oubrièro de pats; qu'en tu jamès nou mòre
 "'Ra fé... Dounc, bè-n, adieu: et tòn frai ja-t demòre..."

Que partic en plourá 'ra douço Andresèn, **1495**
 È't sòn frai que troubèc, è ce quin houC sabado
 Qu'au coundèc; mès parcrò que houC arreserbado
 Sus tout ço que sabié: 'ra 'rreligiouñ sacrado
 (Souñ que quauque chinhau dap sa mai Eresèn)
 Qu'es saubèc pet moumént. — Ne nou houC tapòc gũaire **1500**
 Facile enta 's d'Andòs de troubá 't sòn saubaire
 Ta dá-u arrecoumpénso: era broumo dedj aire
 Que coubrié 'ra sio tuto, è, qũan òm ei benguié,
 Étch qu'ère lounh, è dounc toustém disparechié.

**Ce quin, mès tart,
 aprén era guèrro.**

J'ère passat, despus, quauque mès; arribado **1505**
 Qu'ère, despus, era malerouso 'mbassado,
 È qu'auié bist Serénc, det bért Malh d'Auerañ
 (Premou que s'ère uñ diò per tout aquét parçan
 Auançat) ce quin, ũè, s'apariaue 'ra guèrro;
 A parlá-n que i-aiyé 'ntenut tabéñ gũelhès **1510**
 (Benac è's sòs pacants); éri, béi-lo tout près
 Aparéche, prené-u pet Diéu d'aquéro sèrro,
 Auerañ et barbut, de barracañ bestit,
 È'scapá-s à 'chchiscléts, edj esprit espaurit.
 È-dounc, us fléus nauèts sus es génts miserables **1515**
 Des mounts qu'anauen cai! Qu'enn houC tout malerous
 Serénc, è dap gemits è plours at Senhou dous
 Que s'adrecèc, enta qu'es sòs mas secourables

Denhèssen destourná 's discòrdes detestabbles.

**Sous supplicaciously
à Diéu.**

Ta triste qu'es sentic que nou-n poudéc droumí;
Et diò d'après, tapòc; è 't diò det sièdje ençaro
En Artigo-Teliñ, ajuliat en iou claro,

Debadj et souléi haut qu'es boutaue à gemí:
"Diéu! à ce que s'en ban es mourtaus counsumi!

"A que les pòt poussá 'ra lou guino 'sgarado!
"S'abitauen dessus era Sèrro gelado,

"Ha, dilhèu alabéts, ùè, que s'ataizarién
"Toutes es lous passious, è que nou pensarién

"Ad arréñ, soun qu'ara darrèro destinado,
"At Cèu, futur sejour, que déjà toucarién.

"Mès qu'ei atch houns des bats, de lhèrmes inoundades,
"Que biéuen; d'illusioun qu'an es ames empliades,

"È d'ombres à pialès es nines abugglades;
"È't soul bén, en bertat, qu'aurién poudut saubá,

"Era pats, per houlió qu'au lèchen escapá.
"Ha! Se bouliét, Senhou, per pietat esclairá-les!

"S'em permetiét, au-méns, de ná-m'en, jou, troubá-les

"Ta hè-les quauque bén!... — Dilhèu nou pòden pas

"Mous crits de cap à bous prou supplicants lançá-s!"

**Un ange qu'au
aparéch è qu'au
dicte es òrdes der
Senhou.**

Coumo 's planhié de jouls atau, tout faço 'n tèrro
È'ra poutrino siò dap gemits en trucá-s,

Ùè, iou cando ludou qu'ess héc ara sio 'squèrro
En tout elluminá d'un pur esclat d'argént

Era poudjo audouranto è'dj aire trasparént.
Qu'ère un Ange det Cèu, dap plumiblanques ales,

Bandèu è bourdouñ d'òr, è des celèstes pales
Que pourtaue à Seréñc paraules eternals:

"Ací ço que hè dide et Senhou creadou

"Aro à Seréñc, et sòñ ta fidèl serbidou:

"«Qu'em counégues: un Diéu de pats que só; s'aimauen
"»Es òmes ço qu'ei bouñ en bertat, s'escoutauen,

"»A defaut de ço qu'et mèn Hilh à 'rrebelat,
"»Era counciénço lou (qu'ei jou-mèmo magat

En éri), be l'aurién, era pats, en bertat;
"»E'ra crestiano fé, se madécho 'ra 'spado

"»Déu pourtá pes umás, nou-n déu èste acusado,
"»Helás!, mès era lou maliço 'mbeterado.

"»Taplan que sábi, jou, des lous crimes, ourdí
"»S mès proujèts, è det mau bén toustém hè sourtí,

"»È'ra mio glòrio atau toustém hè 'resplandí. —

"«Que sabes que i-a guèrro entro 'ra gént aunédo

"»È'ra Básco. Partit dabb es sòs adj en jous

"»Drét de cap à Ludouñ qu'ei Andòs. Simadous

- "»Entretant qu'a 'mbestit (Louhits et malerous
 "»Amiá-lo pera Sèrro) er'armado basquédo. **1565**
- "»Mès, aquéro cieutat, s'es Bascous la-s prenién,
 "»Ess hènes de lounténs, ja-c béi, nou cessarién
 "»Éntre Pireneás. Jou que boui que fenéchen
 "»È'na **na** santo bertat abans pòc que s'unéchen
 "»Tóuti 's pòbbles des mounts, des qũaus caduñ m'er car. **1570**
 È ja soun mès! Ja 'i mèn et fièr Arpeguizar;
 "»Surtout, ja 'i mèn Andòs! È 'dz auti ja-m desiren
 "»Sénse sabé-c, è's mès graces ja les atiren
 "»È pòc-à-pòc dap gòì de cap à Jou les biren.
- "«Ûèito douñç ço que cau que haces tu: prené-t **1575**
 "»Et garròt, è partí, bistoméns è tout drét,
 "»Pes coustères det Lac, ta'Stenòs. Embuscades
 "»Qu'et calerá 'sbitá: jou qu'et sustenquerè
 "»È't tòn guido è secours en tout lòc que serè. —
 "»Aquiéu en escuscai pes péndes adoumbrades **1580**
 "»A chibau et balént Elouñ que troubarás,
 "»Qu'au parlarás, de 'na 'ssũà 'Ndòs qu'au dictarás,
 "»È "qu'en diderá mès Derrouñ" qu'ajustarás).
 "»Étch escoutá-t. — Mès tu, nou cau cap qu'et destrigues:
 "»Pujá que tournarás pes prades è's artigues, **1585**
 "»È tat Pic souberañ de 'Nétou ja partit
 "»—Nou t'estounes— Andòs empourtat pera lit.
 "»È'mbauçat adj en jous calerá qu'arreténques
 "»È dabb étch pes glacès at mèn òrde que béngues
 "»De cap ara 'Ntecado, es bertats ta 'nchinhá-u. **1590**
 "»Pus, adroumit qũan sié, sénse crénto lichá-u
 "»Que pourás, è, birat ta iou missiouñ nauèro
 "»En frescoux hajoutá, de Gũaus pera coustèro,
 "»Cercá-t Arpeguizar: enta tu ja-i será.
 "»De tant courre et tòn còs, mai-ó, que patirá; **1595**
 "»Mès tout acró taplañ de gòì que t'emplierá.
- "«E qũan ajes atau coumbertit es mès nõbbles,
 "»Jou qu'ett harè paréche en plén deuant es pòbbles
 "»Armats, ta que per tu counéguen ce qui sò,
 "»Et beritable Diéu, qu'arrén jamès nou bò **1600**
 "»Souñ qué justiço è pats! Que la harás couñclude,
 "»È des tòs gũéls, se hès coumo boui tout acró,
 "»Ta tu 'ra 'rrecoupénso enfiñ que beirás lude.» —
 "Ce dits Diéu. Douñç, Seréñç, haut! B'agg as entenut:
 "Des tòs frais qu'ei de tu que depént et salut." **1605**

**Seréñç qu'es
 proustèrne è que
 part.**

A péno auié fenit, j'auié disparechut
 Et Messadjè d'En-Sus. "Hè, b'en sò, tròp endinne,
 "Senhou, de tout acró!", que s'esclamèc Seréñç;
 "A jou douñç que m'embiat nou pas uñ simple sinne,

"Mès un Ange! È qu'em dits que pet camin eslénc **1610**
 "Nou-m lichará cap pèrde era bòsto prudénço;
 "Puch, at lòc tout d'arreprouchá-m 'òc, en miaçá-m,
 "Era mòrt qu'em proumèt lèu coumo 'rrecoumpénso!
 "Soufrí, perí s'em cau, enta hè peniténço
 "Des mès fautes, j'ac boui: ah, bric nou desbrenbá-m **1615**
 "Qu'em poussièro è que cau que tourném en poussièro...)
 "E qu'er' amo nou mòr, è qu'era tèrro, antièro,
 "Nou bau et Paradís!... Mès b'agg harè, mourí,
 "Dap mès de gòi, s'em hèt, ùèro, abans de partí,
 "Béi sus es praubes génts era bòsto lumièro **1620**
 "Lheuá-s, è't bòste diò benit arresplandí!"

En didé-c, que punèc era pelouso nudo
 Umbloméns; è, de gòi 'r' amo touto 'smoubudo,
 Troubbado taloméns qu'en bertat nou sabié
 Se calié que cantèsse ou se plourá deuié, **1625**
 At biéhl ous ta pribat, à sa tant counegudo
 Tutounho en dide adiéu (bric mès nou tournarié....) —
 Bourdouñ fòrt ena mañ, bestit de buro 'rudo,
 Lèu-lèu, en aué hèt et sinne dera Crouts,
 Que partic, ta 'rrespoune ara celèsto bouts. **1630**

III. ARPEGUIZAR È 'R' ARMADO D'AURIÉNT

**Taoun cour
 Arpeguizar.**

Mès entretant qu'et Sant pes còstes debaraue
 È pus pera Barésto at souléi caut pujaue
 laute tabéñ pes mounts à chibau que courrié
 È passauè es tourrénts è diñquio Gèrp benguié:
 Arpeguizar. Arau qu'èren dus pes coumbanes **1635**
 È qu'anauen andus, edj un guidat per Diéu
 Madéch, edj aute pet desí de hè mès biéu
 Edj esclat dera sio patriò, de hè mès granes
 Es sòs fòrces. Sourdous è Cerdás amassá,
 Ahescá, pus guidá, pus fòrtoméns poussá **1640**
 De cap at pòbble aunés qu'anaue, basto hòrdo;
 Mès d'acrò mèmo et Cèu que tirarié councòrdo.

Aoun arribaue dejá.

Pet camin de Sahoun qu'auié lichat es sòs,
 Adj arçouñ dera sèro un bouñ è fòrt taròs
 De mesplè bourroumut penjat , è trauessères **1645**
 Dues auccunes poudat. Douñc aro pes tartères
 Debadj era nét néro è's sos milo prunères
 Qu'ère tout soul, dabb et chibau, tout at galòp
 Lançat, è't cèu è's mounts 'n aueità tout at còp.
 En sus, milo lugats de hñéc qu'escatejauen: **1650**
 Era Crouts è't Dragouñ, era Liro è'dj Agglás
 È't Camin lugrejant, plén d'argentiñ poubás
 Que jetauen ludous è que clucatejauen;

Debatch (premou qu'auié Bacamòrto passat),
 'Ra Sèrro de Merliñ ja-s beié d'un coustat; **1655**
 Dedj aute, à dréto, cap at middiò, ja-s lheuauen
 Era Péno Paléncio, è sus Esdouloumat,
 Touti 's Mourrous de Gŭél (nŭ-aié bric camo flasco
 Et bouñ coursè); mès lounh, à'squèrro, 'ra Carrasco
 Ja lichauè, è toucaue at Coungoust, frésc arriéu, **1660**
 È touti qui' ac dépassaue ara curso parquiéu.

Que pénsè as sòs.

È ja-ss harié, dessus, mès claro 'ra 'stienudo.
 "Aro qu'ei, mai-o-ŭèro, era 'ouro bengudo
 "Qu'es Bâscous an passat es pòrts, è Simadous
 "Assiédjen, entretant qu'Andòs è's sòs Aunédi **1665**
 "Margrè 'ra lou balou, troumpádi per traidous,
 "Soun debarats de cap as terréns ludunédi....
 "Nou créi qu'ajen bièn hèt mous frais, ne que sién lous
 "Era justiço è't drét, d'aué tales ajudes
 "Aro acceptat..." — Atau pensades esmoubudes **1670**
 En'amo siò pressá-s. Mès anfiñ, nou hariè,
 Étch, souñ qu'et sòn deué; dounc, aiant! B'ac calié!

**Era beutat det maitiñ
que hè cantá soun
amo.**

En didé-s 'òc, pes bats, pes coumes, pes brouquères
 Seguí dedj arrieuòt es frésques arribères;
 È'n tout abiá-s de cap at pòrt de Serradouï **1675**
 Atrauessá 'ra 'Sauno en jous de Beranouï.
 Ce quin semblaue calmo è quiéto 'ra naturo
 Ta d'ouro, en tout sourtí just dera capo 'scuro
 Dera nét! Quin arròs pes erbadjes semiat
 Banhaue aro 's sòs pès! Quino tréndo clartat **1680**
 Punaue aro 't sòn frount de bouscadjes cintat!
 È ja nŭ-ére mès mudo: es aigues que sautaen
 Ara luts det maitiñ gaujouses que cantauen
 È's audèts desbrelhats déjà que gazoulhauen.

O tourrénts cristallís des mountanhes en flous, **1685**
 Qu'èt bous-áuti, en bertat es mèstres des cançous.
 Qu'an trait des bòsti flòts es pòbbles dess hùelhadjes
 Es douces meloudiés des lous clári 'rramadjes,
 È touto 'ra lou ciénço es arroucinhoulòts;
 È qu'ei d'aué 'scoutat bòsto oundo murmuranto **1690**
 Que soun beñguts adrèts es mèrlis è's lenòts,
 È's biéus arremoullís der'aigo tchourrinanto
 Qu'espirèren tchuquéts, cardís è pinçounòts,
 Parrassègues, auriòs, merlenguines, laudétes, **1695**
 Aigŭaròles, senils, pap-arrouis è tchourrétes,
 Arròlles dedj azur è fins canogŭelhès.
 È pus pes nòsti país, caçaires è gŭelhès,
 Es cants des auderòts que houren imitádi;
 Pouètes quauquis-us que houren aperádi:

Es qui-auién arrichit d'acòrts purs è nauèts **1700**
Et councèrt des tourrénts è't councèrt des audèts.

È-douñç, qu'ère des flòts era lét ta frescouso
È des audèts det cèu 'ra bouts ta meloudiouso
Qu'enn houc d'Arpeguizar er'amo generouso **1705**
Charmado, que bien pòc s'en manquèc, qu'à cantá
Nou-s boutèsse, à'ntouná bedj imne, en embentá
Coumo 's Bascous agg hèn, ginhècs emproubisaires,
En troubá d'uñ soul còp es paraules è'dz aires;
È, se nou ba pas èste en país enemic,
D'espandí-s en cançous nou 'rretenqué-s cap bric. **1710**

**Edj imadje
d'Andresèn qu'es
présente ad aétch, è
qu'au dá mès de
lans.**

È tandís qu'en sòn sèñ en parlá de sa tèrro
Murmuraue uñ cant biéu, — des pòbbles d'Escalèrro
As aujòs, adj antic Aitòr surtout boudat, —
Étch, ena curso siò ta Sis bric desabiat **1715**
Que seguié, 'n faço 'Rroudo, aro 'ra rribo quèrro

Dera 'Sauno, è qu'anaue aro d'uñ bouñ gahat,
Entr' et Malh è't Tussau, passa iauto serréto, —
Qũan, tout d'un còp, que bé? lou fòrmo touto dréto
De goujato de blanç bestido è mès que tout **1720**
Bèro è bloundo!... En bertat, des chèfi des Aunédi

lou hilho qu'aurièn dit, sus es mals pirenédi
Qu'es lheuaue, bisiouñ admirabblo, en uñ cout
Det camin, deuant Arpeguizar... Dissipado
Pes aires auta lèu coumo bisto.. lou Hado
Era acrò? lou magiò, pes Diéus madéchi 'mbiado? **1725**
O't moubemént counfus dera brumo maitiau?...

Ûè, det còr dedj eròs era 'sclairou magico
Effaçá-nou-s poudié; de iou lame erouíco
Qu'au empliaue, è d'amou: d'ardou mès energico
Sénse sabé ce quin madéch, ja penetrá-u **1730**
Plañ que semblaue, è mès que jamès animá-n.

D'Andresèn nũ-ère pas uñ prebenquère imadje?..
Ena tristo cieutat, miaçado d'arrabadje,
Aro qu'es desoulaue era praubo, en fremí **1735**
Des trucs còntro 's paréts, des crits è det carnadje;

D'Arpeguizar, helás, souloméns en gemí
Brembá-u, è 'n ajudá 's guerriès qu'es demandaue
Qũan pes Bascous arréncs, des crenèts, aueitaue,
Se nũ-ère pas parquiéu, tournat, et qui-auié bist **1740**
È tout-séc admirat, qũan uñ còp emprebist

Agg auié 'rroumput tout éntre es dus fièri pòbbles....
Mès étch, nou l'auié pas jamès bisto; è parcrò,
Aro, sénse sabé-c, sous trèts ta purs è nòbbles
Qu'èren, que de balou harién soun amo pliò;
È coumo, ce dits-òm, dessus Lescuñ, i-a plantes **1745**

En un òrt encantat, que balhen iou licou
Que hè, 'n beué-n, dèts còps mès fòrto 'ra bigou
Des òmes, dèts còps mès ardènto 'ra sañc lou,
Qu'ère atau, o-mai-ó, qu'aparicious charmantes
Harién d'Arpeguizar es fòrces triòmfantas. **1750**

**Qu'escape à
Arrebour è Toungét.**

È hardit que passaue ençaro mant arriéu,
Pus, après un clucat d'arrèst (j'ère et diò biéu
At-fèt lheuât) es Mounts dits de Castigaléu
Que coupaue, de cap à Cajicar, — qñan, ùèro,
Us cabaliès qu'entén pujá pera coustèro, **1755**
È qu'èren en bertat Arrebour è Toungét
Qu'auié mandat Segòns ta 'na dide tout drét
At balerous Arsanne, arréi de Benabarre,
Dedj aná de Louhits (tròp tart!) en meffidá-s,
D'aprestá-s, è tant que poudèsse de pressá-s. **1760**
J'auién hèt. Aro douñc per Tourbo è per Luças
È'dj Arriéu-Gũart que cour adj auriént de Lascũarre
Tourná-s'en. J'atenhién et Barrañc de Nougè
Qñan caéren dessus et Báscou... **Hoes!** prumè
Étch que les auié ja sentits: à touto brido **1765**
Lançá-s tout at trauès... Mès lèu, en sa hugido,
Per darrè qu'entenéc un brut de perseguido.

Alabéts, esperüá, hè 'ñcaro mès d'ahí.
Quin perilh! Et chibau, fatigat, qu'arriscaue
À tout pas d'abaté-s, è prèsque que flacaue; **1770**
Erousoméns per étch qu'arribèc à partí
'Ra cinglo det coursè d'Arrebour: que deuéren
Trigá-s és de Benasc; mès après, qñan bouléren
Jũenhé-u, 'Arpeguizar, bièn tròp lounh! Plañ poudéren
Cridá-u darrè: "Birò-u! Arrestát-le!": taussí **1775**
Des lous còps qu'ère et chèf ja hòro de poutado
De Mounésmo è des sòs tussaus pera countrado.

**Qu'es desshè dera
'mbuscado
d'Ambatouñ è de
Goutam.**

Douñc es dus 'rrebirà-s ta lou, 'r'amo tentado.
Taplañ, qu'auién balhat er'alarmo as gũelhès
Qu'èren enlá dessus tucòs: éri 'rrapídi, **1780**
Ambatouñ è Goutam, debara biste, abídi
D'arrestá-u, de sabé ce qu'èren sous ahès,
D'aucí-u, de despouhá-u. Per arribénts sendès
Que coupèren, è douñc abans étch qu'arribèren
Sus et camiñ, det qñau as dus bòrts es poustèren **1785**
Darrè segáci hauts è houguerás. Ja i-èren,
Muts coumo 'dj auderòt pescaire, capigròs,
Tout quiét, près dedj arriéu qu'adáigue quauco ièrlo,
En hũelhadje soumbrous des mates: qu'ei iou pèrlo
Et sòñ gũelh triste, è qu'ei tout bestit et sòñ còs **1790**
D'un mántou d'azur soumbre è nerous que lugréje;

Que demòre que trüéito o cabillat baléje
Dera cüébo 'r' aiguéto, o qu'en arremouliq
Quauco amaranto bruno à poutado s'aprèsse;
È'n aperá toustém, premou d'acrò nou cèsse, **1795**
Beilaire silencious, de tenqué-s et cap cliq, —
Atau qu'es tenquién muts en hè lüèt es pastres
Andus, magats à-drét per espísèhougastres.

Mès, üè, qu'Arpeguizar s'en douttaue uq chinbau,
D'aué 'ntenut, darrè'tch, es dus à crida 'tau, **1800**

Que nou-s douttauen pas, éri, qu'aro acupauen
Tout Benasc era gént basco; mès qu'es gūaraue,
O-plan, Arpeguizar. Tabéq, quan det segás
Aoun auién pensat adretoméns magá-s, **1805**

Brusc, era lanço 'n punh, touti dus es lancèren,
È, haut, det sòq chibau ara brido sautèren,
Ambatouq còntro 'dj òme, è Goutam en trebalh
De trauessá 't coursè pera sèro o't poutralh,
Étch qu'ère prèst: d'uq còp der 'asto der'aucouno **1810**
Qu'assoumèc à Goutam, qu'era siò tèsto'rdouno
Enn hous touto 'sclatado; è d'Ambatouq, beqgut
Tròp près, at pléc det còtch que héç etch hèr agut
Entrá! Tout just s'auié 't coursè iou 'slucherado;
È qu'ère deuant étch ja libro 'ra passado.

**Qu'arribe ta Balaguè.
Aquiéu qu'es
councèntre
'r'armado des Ibèrs
d'Auriént.**

Douqç passá de Couscoulho aro't Barranç esléqç; **1815**

Et sòq chibau darrè lichaue téqç-à-téqç
Pujòlo, era Palhèro, era Mouro ara 'squèro,
Et plan de Lhibourau à sa dréto, è'ra Sèro
Bardélhes; ja seguié Mountanhano; at galòp
En faço que hugié; des qūate fèrs at còp
Dessus era Nouguèro (era de 'Ribagòrço)

Que s'aregié pet pònt; pus, trauessauè à fòrço **1820**
Castisént, era Cliò, lèu et pas det Graué,
Es còstes d'Alsamòro, è't Mount-Séc at pòrt d'Ares.

Aro 'n país amic, et chèf hè-u préne lét; **1825**
Pus, Ourounés aténhe, è't bòrt des aigues clares
Dera bliò Palharéso, è't clòt det Pilarét,
Gèrp, è Balaguè 'nfiq, ena pliò soulelhado

Det diò: des Auriéntaus j'ère aquiéu councentrado **1830**
'R' armado que deuié per étch èste arramiado.

**Ce quin ei hèto
aquéro armado.**

O se nou i-ère pas ençaro touto, lèu
Qu'ei serié, bidj-aquiéu, o pes Plás dedj Urgèu,
O de Lhèido, at couchant, pera basto Nouguèro:
Premou qué, dera hourro aoun s'èren gahats **1835**
Éusques è Garounéqçs, les èren arribats
Ass hils det cap d'Auriént d'Españho, us sòurdi 'sclats,
Qu'abans qu'Arpeguizar beqguèsse, mai-o-üèro,

**1°. Es doudze-milo
Ibèrs (es antics
Catalás).**

Ta coundá-les ac tout, déjà s'èren metuts,
En cach qu'as lous aliats secours hésse nacèro
È madéchi de pòu de troubá-s susprenuts, **1840**
A massá tadaquiéu 's lous mès arresouluts.

È, ùè, s'es ba lheuá, ja, touto 'ra countrado
(Pes qui i-abiten güé "catalano" aperado)
Entre Saudúbio, Caspo, Isouno è Perpinhan
È'ra mar diñquio 'nfiñ 'ra Sèrro d'Espadan **1845**
(Bit delá ja-s tenguién ues poublades ceutiques),

Se s'i ban ajustá des ièrles iberiques
(Es Baliares) et flòt, è't pòbble countestan
È tout et countingént des campanhas betiques, **1850**
Há, quin tout fourmidabble aurié hèt tout acró!
Mès aquésti pará qu'es deuién, o-mai-ò,
Còntro 's dera Betúrio o dera Carpetanho,
Det pòbble aunés aliats tout at còr dera 'Spanho.
Es áuti que nũ-aufrién qu'et tièrs des lous soullats: **1855**
Trés còps méns demandá-n et chéf, mès esproubats
Causí-les: doudze milo atau houren troubats.

È qu'en i-auié plañ prou: iou guèrro de mountanho
Nou-ss hè pas coumo iauto; enta téngue campanho
Pes sèrres è pes bats è pes mals arredits, **1860**
Mès bau uñ arramat de goujats aguerrits,
Bouñ güéhl, bouñ pè, bouñ punh, fins, soubbles è hardits,
(Que de fláqui 'rroussècs iou catèrbo counfuso;
Ara fòrço auta plan 'rroumputs coumo ara 'rruso,)
Douñc taus es doudze milo, ent'afrountá 's perils;
Ta chèfi, 's lous arréis o des arréis ess hils. **1865**

**A) Es dedj Éure è det
Sègre
a) Es Bargúsi**

È d'abòrt bidj-aquiéu qu'èren es de Barguso.
D'Arriaup è de Guisouno è des bòrts d'Agramount,
De Camarase, Artés, Ous è Siouñ è Tieurano,
De Biousco, de Cabéls, de Gabarro è d'Auliano, **1870**
De Cerbèro, Cés, Targo, Igüalado è Betmount
È d'Ibourro è des Pònts hèts aoun just tourbéje
Et Lhoubregous enta qu'at Sègre s'abarréje;
Dabb Agedilh tres-cénts j'èren prèsti t'arége
Es estandarts de cap at país garounés.

b) Es Sourdaunédi.

È que sourtié de près edj estalh sourdaunés **1875**
Tabén, siés-cénts-ciñcanto; è que les coumandaue
Mandòni, qu'et sòn frai Endibéls ajudaue.
Qu'èren es arrehils, nòms parèls en pourtá,
Des dus chèfi balénts qu'auién goudat lutá
Dabb Annibau de cap à 'Rroumo. Aquiéu guidá **1880**
Douñc éri 's cabaliès (dus cénts); mès qu'ajudaue
Boúri tadz auti. Douñc, de Lhèido que sourtién,

	Ençaro 's bats de hèr, det terrible coumbat Per Cipiouñ à Hannouñ parquéri lòcs librats; Bendrèlh, è't Cap Salòu qu'es flòts d'Auriént baléjen En brembá-s ce quin houc aquét parçañ glourious, Bals, Falsét è Mount-Routch, Cambrils è Bandelhous; A Barbi coumo chèf qu'auién; mès dus-cénts áuti, Cabaliès, qu'èren ja passats pes pássi háuti De Bimboúdi, d'Esplugo è dera Lhéno 'nfin, Es cáscous è's bouggiès ournádi d'unñ dauhiñ, Per Oumbelhét guidats coumo cau pet camiñ.	1930
Es Leetás.		1935
	Es Leetás après, è mès poudénts encaro, È dabb es Lesetás en unñ soul còs ibèr. Mandoulh qu'ère et lou 'rrei. Touto 'ra còsto claro Que cour dera Mourélho as Gauarres det Tèr Lou qu'ère: Matourèlh, Esparraguèro, Egaro (Tarraso güé), 'ra Nòio, Ouléso, at coustat quèr Det Lhoubregat, è't plén middió dera coustèro Det Mount-Serrat gigant, que sémble 'rressegat Pes aigues, è, mès près, det Mount-Jüic at Mount-Gat, Etch haut Mount-Miradé, pus era lanço fièro De Mount-Cade, è'dj abric aoun auién hundat Es génts de Tir è de Cartage Barcelouno. Arrèino dera mar que béñ puná 's sòs pès; Pus et Bessous, è'ra poudénto Badalouno, Ilurouñ, Matarouñ, Arénho è'r' Argentouno, Blanes è'ra Tourdèro (o't Larn), è Granoulhès, Mount-Boui è det Mount-Sénh edj aurientau dembès; Dus-milo que harién, milo'n sères, amiádi Pet prudent Nentibéls at Cabaliè boudádi Det Chibalás Alat, è ja prèsque arribádi.	1940
		1945
		1950
		1955
B) <u>Es de mès at</u>		
<u>Nòrt.-</u>		
a) Es Castelhas.	Es de mès còntro mount, Castelhás, Ausetás, Endigéts, bistoméns apariá-s, aprestá-s. Dounc qüate-cénts d'abòrt de gént castelhanéso, Dap Còuco coumo chèf, d'Egouso è de Badéso, D'Arribes, d'Arrigart è d'Arripoulh jessuts, De Moulhouñ è de Campardoun è de Segúries. Et Poui-Mau qu'an at nòrt, aimat des boulatúries; Et Mount-Tac qu'an at miéi det lou país; tourçuts Alentourn soun det Tèr es tourrénts cabelhuts. Éri, 's mès mountanharts que houssen couneguts At middió dera Sèrro; è's lous agiles soles De cap at nòrt parcró qu'auién mantes pourtòles; Cap as Cerdás enlá, 'ra Touse per Planòles, 'Ra Pourtélho cap as Sourdous, pus at Capcir, È't Còtch d'Ariañ, tabéñ, de cap at Balhespir.	1960
		1965
		1970
b) Es Ausetás		
	Aro cap at middió qu'acourrién per Besouro,	1975

c) Es Endigéts.

En préns es fòrti d'Auso amassádi prou d'ouro
Per Amusic et réi, ara 'rribo det Tèr,
Det gran Pouï-Arroudous pet Gúrri diñquio Amèr,
De 'Rroudo, de Mounlhèu, de Còrco è de Boultrégo
Benguts nau-cénts, enta hourá-s iou bouno 'rrégo **1980**
Ara punto detch hèr, at traùs dés d'Andòs;
Bèri-'ús pet Coungoust ja debará d'uñ tròs.

Mès qu'ère pera 'Ounho, Oustaurric è'ra Nalo
Que lèu boulié passá 'ra couhòrto auriéntalo
Des Endigéts, nau-cénts (mès dus-cénts à chibau): **1985**

De Bagur, det Darouñ, d'Oussour è de Gerouno
Que sourtién es prumès en ardénto coulouno
È dera 'Rròco-Courbo è dera Hònt-Boucouno
(Güé- Banhòles). Limèn nou les guidaue mau,
N' Empouilh, ne Pastinic, ne Pantarac... Tirado **1990**

Dedj Ampourdañ surtout era cabalherió
Qu'es troubaue, 'rregiouñ diñquio 'quiéu touto pliò
D'arriches coulouniés de pòbbles der'Ellado
È per éres à-pòc à-pòc cibilizado:

D'Etourtour (güé dilhèu Tourrüélho) at cant des flòts **1995**
(Ipoucampes as sòs ensénhes qu'es courbauen),
D'Ampouíries era Palladiano, d'áuti còps

Endigo noumentado (è d'aquíeu que tirauen
Es Emdigéts et nòm) è qu'alabéts cintauen
Des lous bráci Sambrouco è Tèr (mès güé que s'ei **2000**

Aquéste desabiat, as Médes ta hè-s béi),
È de 'Rròdes, coumo iou 'rròso escampourido
At nòrd de iaute Téc, en iou còsto flourido

A-pladé. Pus, qu'auién, mès laguéns, tout Oulòt
(Dap buhadous d'aoun jés bart en uñ sañglòt), **2005**

Castèt-Foulhit, 'ra Lhèro, Arridauro è 'ss Houguères,
Nauato, Besauduñ, dap Cieurano è Higuères,
Bascaro è Peralado è de Lhansá 't bouñ clòt,

Près dera mar, è tout et pè des Mounts Aubères,
Arrebous è Junquèro è Massanét, è pus **2010**
Era Pourtélho, è't pas de Belistre è't Pourtus.

d) Es Berguistás

D'aquíeu douñc, es dus-cénts françs cabaliès qu'amiaue
Austièn, que sus Didiouñ è Giliouñ s'emparaue.

Qu'arribarién mès lèu taplañ es Bergistás
Des lous dués loungues bats tout en jous en coulá-s: **2015**

Era det Lhoubregat (dabb era Gauarréso)
È'ra det Cardounè, que pòc après Manrésó
S'i jüénh: edj uñ que banhe à Salhént, è't Marlés
Qu'arrecép; mès en sus, Lilhét, Bago è Gũardiòlo
J'a lichat, è jous Bèrgo è Casèrres iou hòlo **2020**
Garganto que seguéch; edj aute, de Naués
Que cüélh er' Aigũadouro, è' dj arriéu de Soulsouno

(De sau aquét país qu'ei plén), è't sòn courrént
De Gousòu è de Bért debarat, en tourrént
Clariano que trauèsse, è'ra fòrto Cardouno; **2025**
Et Salouñ, Súrio, Fals è'Rrajadélh qu'es prén
È't Mount-Serrat brulhá coum'un liouñ l'entén...
Douñc souss hils, onze-cénts, guidá Louchiñ et brabe;

**C) Es Sourdous è's
Cerdás.-**

**Era manubro que
déuen hè d'après et
plañ d'Arpeguizar.**

Cadar, Cacoussousin, Tourtuméls, Atanchèr /
Na dabb étch, dus à dréto è dus at coustat quèr: **2030**
Nou cau 'ué pòu qu'un hiéu d'aranho les endrabe!

Ja nou soubraue mès qu'es Sourdous è's Cerdás,
De touíti's "Catalás", ùèro, es mès entrepídi.
Pet Sègre teñc-à-téñc j'acourrién, arrapídi; **2035**
Mès que less héç prebéngue etch hilh de Lecoubídi

Qu'auéssen det coustat d'Arcourgèu à trigà-s,
Dap Limèn è Lonchiñ è Còuco que deuéren
Na troubá-les-i lèu Endigéts, Bergistás
È Castelhás. Partí sus et còp plañ poudéren, **2040**
Premou qu'Arpeguizar, auta lèu arribat,

En palai d'Agedilh es princes amassat
È dabb éri 't sòn plañ de guèrro coumbinat
Auié: i'ataco dréto as génts de Trémp hè crénhe,
Pus, qñan es pensariéu que boulerién empénhe **2045**
Pet lou país de cap à Sòrt, — adrétoméns

Un troumpaire 'rrudèu lichá-les souloméns
Per deuant, è jetá-s de cap à Senterrado
Edz us; edz áuti, haut, pera bat destournado
De Castèt-Bouñ passá, miaçá-les pes darrès **2050**
È det Pòrt de Palhás courre diñquio 's serrès.

a) Es Sourdous.

Tadaquéro manubro, è douñc, troubá-s en plaço
È Sourdous è Cerdás, près d'Arcourgèu amasso.

È d'abòrt doudze-cénts qu'auié passat et Pòrt
Dera Pèrtcho: Sourdous qu'es didién, è Bebríci.
Qñate-cénts que sourtién det Balhespir, at nòrt **2055**
Der'Aubèro; aquíé, ùè, dessus us bòrts prouplici

De Cerbèro tout près, er' antico cieutat
De Pireno droumié, qu'auié 'üt bisitat
Erculo d'áuti còps, qñan **Berrits** i-arrenhaue; **2060**
Et pastou per serrès ençaro qu'au cantaue,

Et fòrt eròs, parèlh at lugreñant souléi,
È'ra bièrges, d'amou tadaétch mòrto; è qu'ei
Dempus que "Pirenès" es mountanhes s'apèren.
Pus, et Cap Biar passat, es génts que dades s'èren **2065**

Ara diéuo d'Auriént, Astarte, dera nét
È dera beutat 'rrèino; è'ra fòrto Coulhiéure,
Argelès dera Mar, pus Ilibèrri (Ilhéure)
Sus et Téc, de Cerdans, d'Arles è de Cerét
Pet Boulou debarat diñquio 'ra caudo plano.

At couchant, è's serrès de Mountouroulh at nòrt.
 Acrò qu'ei 'ra Cerdanho, aboundouso 'n pradères;
 A dréto, 'ra Bat-Toubo, è'ra de Lhouso lèu,
 D'Aristòt è de Bercarán es coustalères, **2120**
 D'Arcabélh, d'Anseralh è d'Ars, pus Arcourgèu
 Madécho (en jous, 'ra bilo; at coustat, bouno 'mparo,
 Castèt-Cieutat), pus Guils, Noubés, Arés ençaro,
 Cabouñ, 'ra Ginebrouso, Ourganhan, è't gran Gran
 De Nargouñ (è tabén "dera Grande" aperá-u **2125**
 Es det lòc); mès, à 'squèrro, — après Prats è Boulhtargo,
 Bet-béi è Mountelhan, Toulouriéu, Arsequélh,
 Etch haut Quer-Houradat è'ra batch d'Ansubélh, —
 Des côstes d'Ourtedouñ qu'ei bètch et còp de güélh
 En méntre qu'era lano, en jous, béñ mès alargo. **2130**
 Parcrò, Tòst traspasat, qu'es sarre en uñ moumént;
 Darrè, Pèrles, Tuchént, **Mournous**, pus Adraént. —
 D'aquíeu tres-cénts chibaus, dabb Alòrc et balént;
 Güéit-cénts pietous, seguí-u, at sòñ òrde, de tiro;
 Fidèl Arpeguizar qu'au poudié declará. — **2135**

Ce quin es
Andourrás hèn dide
que nou parten.
Tapadje en counsélh.

Mès ess hils det país qu'adaigue 'ra Baliro
 Qu'a dus bráci tourçuts coumo bráci de liro
 È que cour pera Bat d'Andòrro en murmurá,
 Es qui tenquién es tours d'Ansubélh, dera Méco,
 Anhous, et Poui d'Ançlar è't castèt dera Séco **2140**
 È,t 'alargá moutous, máтчous t'arretirá,
 Auién es Bouns, Souldèu, Ençamps, era Massano,
 Ourdinouñ, edj arriéu d'Inçlés, despus et pòrt
 De Hònt-Argéto, è des Escaudes era lano,
 Canilhous è's Pessous è's Cuéus è'ra Soullano **2145**
 Der'Ariéjo tabén (de Hount-Néro que sòrt),
 Souli nou boulé'ná dabb edz áuti d'acòrd.

Douñç es lous delegats, auta lèu qu'arribèren
 De Balaguè 'n palai (ençaro 's chéfi i-èren),
 Sénse pòu ne bergounho era bouts qu'elheuèren: **2150**
 — "Bibo 'ra libertat! Jamès es Andourrás",
 Ce héren, "nou la-s bòn licha 'rrigá des mas.
 "Parcrò, qué 'na cercá pet país des Annédi?
 "Per que douñç cai dessus edz áuti Pirenédi?
 "Còntro frais à-mitat cau 'ra 'spado tirá?... **2155**
 "Se prençach mous beñquién quauquis-us acourá
 "D'Aulus o de Lhadòrre o dera Batch Harrèro,
 "Ja les beiriét, Ibèrs, lèu-lèu arrebirá!
 "O se cap de güelhè dera loungo 'rribèro
 "De Tarascouñ, d'Auzat, d'Ouliè, de Bic-de-Sòs, **2160**
 "De Siguè, de Lescoulo o d'Astouñ o d'Aulòs,
 "Dera bat de Mejan o de Meréns (que laue
 "Er'Ariéjo 'n partí) quauque ahè mous cercaue,

**Arpeguizar qu'ac
calme tout, è
qu'arrecounfòrte es
sòs en parla-les det
gran secours
baliarés è bétic.**

**2º)Es aliats baliarédi,
countestás è betics.**

A) Es Baliarédi.

- "Pes òrris de Benasc, d'Artiés, d'Arrouzaudís,
"Pes Jaces de Bourbonno è pes milo bacís **2165**
"Que dròmen de Banhèls à Jouclá darrè 's sèrres,
"Nou crejat pas qu'un soul s'en tourne béi sous tèrres;
"Mès, en nou mouss hè 'rrén, dounc nous-áuti tapòc.
"Atau, nou mous coundét ençaro 'n bòste jòc." —
- En entené-les parla 'tau, que s'esclamèren **2170**
Agedilh, Endibéls è 'dz áuti 'rréis que i-èren,
È'ra 'spado sazí d'endinhaciouç dejá;
A pòc s'Arpeguizar les poudéc empatchá
De jetá-s sus es dus der' Andòrro bengúdi;
Mès adaquésti, hèrme: "O, hèt coumo bouliat! **2175**
"Qu'es puns, ùero, dilhèu bou-n arrouganharat!
"Que bet diò", ce less héç, "s'èm nous-aúti bençúdi,
"Embahídi qñan siat pedz áuti, bou-n boulet
"Plañ pendí!... Mès anfiñ, se souloméns hariét
"Bouno gardo pes mounts, que nou houssen coupádi **2180**
"Bric es nòsti darrès, dilhèu d'este estimádi
"Que pouiriét meritá!..." — Pus, coungèt que les dèc;
Éri, partí 'n brabá; mès que les proutedjèc,
È des sòs, fremechénts atau cap nou boudjèc.
- È qñan houren sourtits: "Be cau mès de prudénço", **2185**
Ce dicéc; "Nou les cau ahirá: plañ pouirién
"Endrabá-mous, de flañç gahá-mous, qu'en serién
"Nòsti proujèts mañcats parquéç tròp d'empaciènço,
"Tant pís per éri, hòrt! Era glòrio qu'auram
"Dabb aquéri testuts que nou la partiram! **2190**
"Qu'es counténten, s'acrò les plats, dounc d'auetà-mous;
"Det lou magre secours plañ que poudém pussá-nous,
"S'auém, dabb uñ bouñ gròs de pietous baliarics,
"Dus-milo qñate-cénts Countestás è Betics."
- Des más, en entené-u, edz áuti que claquèren. **2195**
È'n efèt, es aliats, prèsque tres milo, qu'èren
Arribats. _È d'abòrt des Baliári tres-cénts.
Pòbbles nerbious, mesclat, ja, de bariades génts,
Ibèrs, hils de Cartage è Cuníci brulhaires
(Des néri Cinetiás parénts), Bouccouritás **2200**
Dap Geriouñ, d'áuti còps, dera mar escumaires
Tres ièrles que tenquién: d'Euizo 's pinatás,
Dabb Hourmentèro at près, surtout de Feniciás
Poubblades ena bilo, è'ra fòrto Menòrco
Dap Jamnouñ, Sanisèro è Mahouñ, pus Malhòrco **2205**
Que téñ Iñco, Poulhénço è Cinho è Manacòr,
lou sèrro at sòn pounént, mès iou plano 'n sòn còr,
È que i-arrènhe Palmo at bòrt des flòts bludoúsi....
D'aquíeu dounc, já, tres-cénts ciñcanto baleroúsi

Que sourtién, è't lou chèf prumè qu'ère Isaptouη, 2210
 È qu'au seguién Samai, Aitaro è Sarauciouη.
 Et lou fòrt, en coumbat, qu'ère, dabb iou herouno
 Cargado d'un calhau o de iou balo 'rdouno
 De téule o de ploum lour, de hè-c tout arroudá
 At cap det brás, è pus, at moumént, de cedá 2215
 'Ra boulado pedj aire ara bòlo murtrièro.
 Mainadjes, ent'aué 't lou dinná, qu'ère atau
 Que les'auié deüt abate det cimau
 D'un arbe: adrèts que sap hè béngue 'ra nacèro...
 D'alhurs, qñan ac calié, hè-i de près ja boulié. — 2220
 Dabb éri abarrejats Balarédi qu'auié
 De Sardénho, è Ligours; qu'ère Aune que seguién.

B) Es Bastitás, es
Ouretas, es
Countestas.

Es mountanharts der'Ourouspédo, grano sèro,
 Éri, nou dá-n autant, n'es marís Maūitas 2225
 N'es Deitás, ne, darrè, 's poudéti Bastitás, —
 De Básti, 'ra cieutat, diñquio Tourblo è Bigèro,
 È de Bèro è de Lourco è det Mount Argentè,
 De Mentéso è de 'Òsco è de Carco darrè,
 D'Aurguí, d'Accí 'stienut at pè det Mount Salòri
 Aoun ère adourat Netouη, et diéu guerriè, 2230
 D'arraious courounat... Et lou 'rréi Silloubòri
 È't sòn pòbble, à mitat ceutibèr en troubá-s,
 Quiéts qu'es tenquién. — Atau madéch es Ouretas:
 È Besichèr d'Ourét, pas lounh des Carpetás,
 De Laminh, de Noulibo è dera plaη peirouso 2235
 Dera Mantcho oulcadéñco; è Houmouη de Lesouso,
 È der'auto Mentéso; è'r' amo un pòc crentouso
 De Sousiméls, arréi de Casclouno è dess hònts
 Sacrades det Bètis, pet Mount d'Argent negadas
 D'esclairous (qu'en tenquié d'auti còps es arcades 2240
 'Ra cieutat ligustino), è, dap sous prumès pònts,
 D'Udubo è de Baézo, andués places antiques,
 È per Courdubelouη ta gouberná 'judat.
 Es lous naciou, qu'auié ta sinnes adouptat
 Sié't Taure dera Lió, sié 'dj Esfins estelat, 2245
 Mitat t'aué 'ra pats, mitat des génts ceutiques.
 En cach, nou-s boulié cap de troupes energiques
 Desgarní. — Douñc, des lous, cént à péno ajustá-s
 As tres-cénts que hournié es duri Countestás.
 Méns semitics è mès ibèrs qu'es Edetás 2250
 È de Ligours mesclats, dera còsto ara péno,
 Qu'abitauen det Sicanòs a Cartagéno,
 Hundado pes de Tir sus era Mar Massiéno.
 Lous qu'èren Ourcelís, Aspe, è Lucante è Tiar,
 Élce è'ra sio haurèst de datès, hauto è bèro, 2255
 Icouso, Alouno, è't cap qu'auance pera mar
 De Calpe à Dénho, è Gándio, è's bòrts diñquio Culhèro,

È Gílis, è't Sucrouñ. A Sábbis que tenquién
 Era lou capitalo —; è'ra Lano 'Spartèro
 At nòrt les proutedjaue, è gũará qu'es sabiéñ; **2260**
 Tres-cénts, touti pietous, dap Teftièn que benquién.

C) Es Betics.

C') Es dera còsto:

**Libifeniás, Génts
 de Gádir (témple det
 Souléi) è de Társis, è
 Bastoulédi.- Arriche
 país.**

Mès qu'èren dus miliès benquits dera Betico.
 D'abòrt, es dera gént farousiano è libico
 Qu'amièc dilhèu Melkart. È pouèmes qu'auié
 Que dap barrès de punts marcadès escrieuié **2265**
 È diñquio siés-milo ans arremountá harié,
 È d'Asto 'na cieutat illustro s'amassaue.

Sous sabés, les tenquié detch hilh de Gargourís,
 Des Curétes arréi, aperat Habidís. **2270**
 Aro dabb es de Tir è de Sidouñ qu'anaue

Unido, taloméns qu'ara còsto toucaue
 De Gádir, tout batut pera bago. — Aquíéu qu'ei
 Que pes oundes jougá-s gráni touns òm pòt béi
 Mès qu'enlòc; aquíéu qu'ère et Templás det Souléi,
 È laguéns, souloméns, tout d'òr, dabb esmeraudes **2275**

oulibié

Ta heruto (è cintá-u iou listro de pur òr)
 Uñ aulieuè; pus, sus uñ autaràs, en còr,
 Uñ hũéc det qui tenquién es lames toustém caudes
 Us prèstres, ùè, bestits touíti de blanç, dabb haudes
 Arroujes, berréts blançs. — Douñç, d'aquíéu, en passá **2280**

Per destrét, òm courrié diñquio 't Gran Pòrt, ençá
 D'Audro. Darrè, cent pics iou barrièro dreçá
 Dera Sèrro-Bermélho ara Sèrro-Nheũouso.

Acrò qu'ère et país de Társis, goubernat
 Per Argantòni 't saje (oupuléñço aboundouso **2285**
 L'auié dat Crisaòr), è pertout frecantat

Pes bruns nabigadous dedj Auriént eslüenhat
 Coumo pess hils der'Atlantido misteriouso
 At couchant. Que partié des lèrles de Sadourn,
 Des Gerious d'auti còps fòrt è 'rrique sejourñ **2290**

Éptche que s'i beié, dabb Aroundo è Saupéso,
 De Lascut era tour, 'ra Turrirreginéso,
 Acinipouno, at cap dera sio hauto "Méso",
 'Ra Sèrro dera Lió (era mar qu'enn hè 't tourn) **2295**
 Bèchi, Jòzo, Asidounho è Melèro è Sepouno,

Ário, Címio, Bailouñ, Mergabblo è Besipouno,
 È'Úgio dap Nebrisso, umide è caut terréñh;
 Oubo, Cartéjo-Biélho (et boutourn nou l'aténh
 'Na sio pescouso baio) è Caupo 'ra coulouno
 D'Erculo, poui gigant; Lacipouno è 'Stepouno, **2300**

Barbésclò, pus Saudúbio è't parçan süelitanç
 (Dinquo Moundo è Lourouñ, ja'n país tourdetanç);
 Enfin Malgo è Cartimo è'dj abric sechitanç
 È't drét dembès mariñ des pòbbles bastoulédi
 Mescládi de Mastiás è de Cartaginédi. — **2305**

È-douñc pertout parquiéu ess higuès è's datès
 È's audourantes flous blanques des iranjàs,
 De bòles d'òr lèu pliés, que créchen à pialès;
 È de parquiéu sourtién siés cénts balénts, cargadi
 De "cèires" dap chibaus è taures escultats, **2310**
 Estéles, alefants, sanjlás per sèrps doundats,
 O'rròdes, o 'rradims tribbles, è coumandats
 Es qui-èren à chibau pédj arréi, è'rrengádi
 Per Hannouñ de Sisiambo è Sabdèu, — mès amiádi
 Es de pè, qüate-cénts, per Tilhouñ è per Tur, **2315**
 Per Dídi, per Esclac è'dj ardént Antarcu.

Tingitás mèmo.

Touíti qu'èren de sañc à mitat semitico,
 Egiptano bet-còp, au-méns palestinico,
 È qu'auién trait des lous iou part mèmo d'Africo, **2320**
 D'Arblo, de Lich, de Jilh, de Semés, de Tangè;
 È det pòbble mazic, arraço hèrmo è duro
 Coumo't desèrt, j'auién tirat bèt cabaliè. —
 Es d'en plén terradou, ja de souco mès puro,
 Eusquibèrro, estabblits en país dedempus
 Nou sap-òm qüan, partits (mès à pénes) en dus, **2325**
 Tourdetás mès en jous è Tourdouls mès en sus,
 lou countrado tabéñ des dous dera naturo
 Arrichido è parado è coumblado qu'auién,
 Que io jelou terribblo es bedís en prenién
 (Ceutics è Ceutibèrs, de Nertoúrbio à 'Elhèsto): **2330**
 Uñ aire large, empliat de suauitat celèsto;
 Us básti camps laurats, daurats debadj et cèu
 Que balhauen à flòts òli, biñ, lèit è mèu
 È hourmént granigròs è güelhams innoumbrables
 (D'aouñ lan fino at-fèt è pélhes admirables); **2335**
 Uñ gran flouje as marrèts pes bachèts penetrables
 Plañ bint lègues en sus, pes barcs cranto at delá,
 lou mar amplo, qu'es sap mès qu'enlòc mès houlá
 Ta poussá naus tatch houns de brulhants estüáris;
 È de péchi gigants è de carcòls pourpradis **2340**
 Us bòrts pliés, dabb us monts hèti de hèr massat
 È de cüéire è de ploum è d'argént heriçat
 È d'òr biéu pes arriéus en sabbles entassat
 O'na 'rròco croudzat en bétes metalliques.
 È qüate-cénts cieutats partí-s aquet sejour **2345**
 Ta 'rrique è delicious des campanhes betiques;
 Mès qu'ère lounh dedj Éure, è pes naciús ceutiques
 (Carpetás è Betous) pressades alentourn;
 Des lous, quatorze-cénts parcrò, — déjà campádi
 Pet sòl des Edetás, ta serbí-les d'aliádi **2350**
 Còntro 'Rroumo, adj assüat des llergèts benguts —
 As Bastouls ajustá dus còssi 'rresouluts.

**C") Es de mès en es
tèrres, país ençantat:
 Tourdetás è
 Tourdouls.**

**a) Es d'enjous:
 Bastoulo-**

**Tiriás, è
Tourdetás det
país d'Éspeu.**

Edj uη, ùè, que sourtié dera claro countrado
At celèbre cap-lòc d'Éspeu coumo centrado
È d'Òmbo larjoméns diñquio 'Stegui cauhado, **2355**
Des Marésmes at Nòrt è des arriéus salats
At lheuuant è middió d'Arúci, de Nertoúrbio.
È d'Arso, è des serrès ceutics dinquio Miroúrbio.
D'aquíeu benquíen (dus-cénts à pè) sies-cénts soullats
Sié Bastoulou-Tirias dera Lucho è dedj Úri **2360**
(Dabb Étche, Oulountiguí, d'Ilébblo 's fòrti múri
È Lastiguí tabén, 'ra menèro 'rregiouη
Dela 's dunes de sable), o sié Tourdetás púri,
Per Dasúmi surtout amiats è 'Inigiouη:
Dasúmi, d'Éupo 'rréi (diñquio 'quíeu ba 'ra lamo **2365**
Dera mar), de Siarouη, de Tucci, de Counamo
È dera Cieutat-Cap, boudado còs è amo
At Bétis, génh sacrat, è qu'en sòη plat parçan
Auié hundat Erculo, — I è seguit d'Arejaη,
Arréi d'Arbo; è de Blats, d'Ipourco è de Carmouno, **2370**
'Ra mès fòrto cieutat d'aquét dembès lequit
De hourménts courounat è d'auliéues peurit;
È de Brouciη, et chéf d'Oussét è d'Ouripouno,
De Serét, de Callét, de Carisso 'r' ardouno, **2375**
De Cauro, lòc fecount de pesquides poubblat,
È de Hiémpe; è d'Arrai, et courréire arriscaτ,
Detch hilh d'Attito, Urquèl, per Quilassurguí dat,
D'Apil è de Birinh è det balént Acénno—:
Aciéu qu'auié lichat, Dasúmi, 'ra sio hénno,
Atténho, en sòη palai tout enta gouberná-c, **2380**
È còntro 's Ceutibèrs (Courguédi, Nertourbiédi,
Seriéηcs, Teréηcs, Calléηcs è Lacounimurgédi,
Seidédi, (noumentats aguriaus), Turourbiéli,
O miaçants Ceutitas o hils d'Ugultuniac, **2385**
De Melèro è der'ousintiado Sisipouno
Det coustat d'Atsatí surtout enta pará-c; —
Pus Inigiouη, arréi de Subour è d'Aussouno,
De Senhil, de Toulousso è d'Estépo 'ra bouno
È d'Asteguí 'dj illustre, at diéu Aram hidat; **2390**
Entre iou 'stélo è iou lio courbo qu'ess houlaue
Uη cabélh sus era sio "cèiro", è qu'es troubaue
Per Attar, Abascant è Benèc segoundat,
È't tourp des cabaliès per étch qu'ère guidat.

**b) Es de Couórdũo è
d'Ilibèrri, è
Tourdous.**

Mès és de mès en sus, Ildraune les amiaue
Dabb Igalc et sòη frai (au-méns es d'à chibau), **2395**
D'Insgano è d'Aunia hils... Aquéste qu'arrenhaue
Sus Ipagre è 'Igabre è Siquèn è't Courtau
D'Is-car; è 'Ucubí tabén, Iliturgilho,
Ulió, 'Ipoulcoubulho, Ipounoubho, Ilurcilho
Qu'èren sòs: es arriéus 'ná 'daigũa de parquíeu **2400**

	De Couórdüo 'ra Campinho, at pounént de Baéno... Mès en sus, en passá 't Senhil, darrè Lucéno Qu'es tenquién ababéts, fières at souléi biéu Aratispí, Nescanho, Ilurcouñ, Antequèro, Òsco, Tébo, Cisémbo, Ilébblo 'ra salièro, Castano è d'Ilibèrri 'nfin, era tant bèro, Era flou det país, es purpurines tours, Bérdo pradèro 'n jous, mounts blus as alentours E'ra Sèrro de Nhèu cap at middió, giganto... Ta marques, de iou paumo éro goudá-s predá È d'uñ cap, que harién tres comes arroudá. D'aquiéu que mouderaue era gént triñquejanto Urcestar, etch hilh de Touscachèr; et país Urgaunés que tenquié ta chèfi dus counis, Boudouñ è Sergetouñ; qu'ère 'rréi d'Ouboulcouno 'Ra santo, (dap, ta sinne, edj arai, et tiarrouñ È'r' agglo), Sisirèn; è qu'auié 'ra courouno D'Oussiguí, d'Isturguí, d'Ebouro, Sudecrouñ; È Carbion, qu'es serbié de iou liro armouniouso Coumo'mblèmo sacrat, que l'au seguié tabén. Mès de Couórdüo 'ra nõbblo, assietado glouriouso At bòrd det flouje 'rréi, è des tèrres que tén, Det sòn pònt, des sòs tours, des sòs palais soulídi, Brilhants, per acaducs d'aigues pures munídi, Agiliouñ qu'es partié 'dj empíri dabb Acclén. Des nau-cénts, es d'à pè (qũate-cénts) étch qu'amiaue; È'ra 'rricho Betico atau — qu'ac prouclamaue Arpeguizar dap gòl — dus milo 'n tout qu'en daue.	
	"Dus milo qũate-cénts aquiéu", ce perseguic, "E des lerles tres-cénts, acrò, nou-n troumpi bric, "Dabb es qui auién déjà, hè plañ quatorze milo! "Aro, que mous cau hè? Qu'ei de créi qu'ei tranquilo "Touto 'ra gént de Fouch, de Sòs, de Tarascouñ; "Es Andourrás, senou, hè-mous iaute cançouñ... "Nou la mous boutém douñc bric à dòs; è tirém-mous "Prou lounh det Couserans; mès pes sèrres abiém-mous "Coumo ja bous è dit: dú nou mous sera tròp.... "Pes Nougùères andués d'uñ bouñ ahí jetém-mous "Dessus era Cieutat, j'assiedjado, at galòp, "Qu'à tèrro la hacém cai d'aquét double còp!..." Ce didéc generous; de nauèch qu'aplaudiren Tóuti; pus, sènsè mès demourá, que partiren 'Ná-s'en préne caduñ des sòs troupes et cap. Ce taoun les deu miá, caduñ aro qu'ac sap. —	
Fin det Counsélh des Ibèrs. Ja parten.		
Prumèri succèssi.		
	J'auancen es prumès Bargúsi, Sourdaunédi, Ilergèts, Edetás, prudènts Ilergaunédi, Arpeguizar madéch deuant, des Terradéts	

2405

2410

2415

2420

2425

2430

2435

2440

2445

Dela 't Pourtélh, en tout seguí's flòts touti dréts
 Dera 'Ribèro, cap à Trémp. D'aquíeu à pénes
 Dercés (qu'auié Segòns, ja mòrt, hèt abertí) **2450**
 Sies-cénts balénts qu'auié margrè tout hèt sourtí
 Biste de Pouï-Cercous è de Mur diñquio 's pénes.
 Mès, qu'aurié hèt? Et lans det Báscou tròp ardént
 Qu'ère, coumo plañ tròp noumbrouso 'ra sio gént,
 Mès de dus-milo, o-plañ (darrè mèmò, pes Lhères **2455**
 Ja quauquis-us passats); pus, es fòrces antières
 De Còzo è d'Auso, per Arriaup, caé-u dessus
 Per Biscárrí, Lhourdañ, Isouno è Couñques; pus
 Es Leetás à flòts pes pòrts d'Erbasabino,
 Per Sales è Talarn era 'squèro negá-u **2460**
 En bertat, en prenè-u Trémp, Clarét è Palau!
 Qu'aurié hèt? Lèu predüè, margrè 'ra sio balénço,
 Arréndo qu'es deuéc, bano 'ra 'rresisténço.

**Pus, Nasourbouitin
 miaçat.**

È dés d'Arpeguizar quauquis-us cai d'uñ tròs
 Adj ouccidént, dejá, per Gurp è per Sapèiro, **2465**
 (E's Cournaces d'Aulét, Lhastárrí, pus Soupèiro
 Prené-s), de cap as bats d'Accouñ; mès tout et gròs
 'Ra Pòubblo de Segur touca lèu, è per Gèrri
 Hè mino de boulé de Sòrt gahá 't camiñ.
 Douñc, parcrotau troumpat, diñquio 't Pic de Jubèrri **2470**
 Assüa brusc touíti 's sòs et fièr Nasourbouitiñ
 De Bòmòrt à Perano enta garní 'ra sèro
 È dera 'Rròco-Santo es esléngues soulás.
 Mès plañ poudié beilá d'Argenterió 't mau pas:
 Que nũ-aurié deuant étch qu'uñ arrudèu: à 'squèro **2475**
 De cap à Senterrado Arpeguizar j'abiá-s.
 A dréto, per Senhus, Tachus, Enséu, Sarròco,
 Souriguèro è 'Uséu, era troupo bric pòco
 Des Baliarédi, dabb Isaptouñ, atacá-u;
 Enfiñ, edj aute gròs de dessus inoundá-u. **2480**

**Dedj aute,
 Nasourbouitiñ que
 hutch.**

Premou qu'èren passats, per Alòrc bièn guidádi,
 Per Argantòni 't sage è 'lldraune 'rrenjádi,
 Touti 's det Balhespir, touíti 's balénts Cerdás;
 Dabb éri, 's Endigéts è's fòrti Bergistás
 È's Castelhás è's flòts Bastouls è Tourdetás. **2485**
 Qu'èren pujats edz us per Ars è per Amúrri
 È Coufléns, è'ra Ribeulhèro è't Pas de Souñ;
 Harrèro j'atenhién, è lèu Mountescladouñ;
 Mès edz áuti, surtout es Countestás, Cantúrri
 Qu'aurié seguit, è sié pedj Òrri d'Arrubiouñ, **2490**
 Si pedj Èrm, Boumadriéu è Mountenart, qu'anauen,
 Tout qu'ac prenién, pertout coum' uñ lau que bachauen,
 Estac, Embinh, Embanh, Surp è Sòrt que hourauen,
 Altrouñ, Lhesoui, Meñcoui... Prount que courréc magá-s

**Es de Tettièn (è
 d'áuti, surtout**

Countestás) lichats
ta gūará's darrès.

Nasourbouiñ pes mals; è'n sòn terrénh campá-s
Es de Tettièn, enta que houssen bièn gūarades
As lous darrès es dués atrebides armades
Des **Beuguèros** d'azur pes loungues bats lançades. **2495**

Atau douñc qu'ère et pas de cap at nòrt fourçat,
Pet país enemic aro à pladé traçat **2500**
Dabb etch hèr, è's lbèrs, ùè, qu'auién douñc à crénhe
Darallá? Qu'ère lounh ta poudé-les aténhe
A mañ quèrro — è dilhèu pes Básous prou miaçat —
Arsanne de Barbastre (au-méns que s'ac pensauen);

Pes Nouguères en sus qu'èren, es qui soubrauen? **2505**
Accouñ, e Planioubrént, e Medinno, coundauen?
Pòc-baus, à nou boutá-n en linho uñ miéi-miliè!...

Et lans des áuti de
cap Arán.

Éri (souñ qu'en lichá qūate-cénts per darrè,
Des Countestás surtout, des Mounts de Sòrt at pè,
Ainibéls è Belesetouñ, bouno begado, **2510**

Ta téngue aubèrts es pòrts det Sègre à Senterrado),
Prèsque quatourze-milo, irresistibblo armado,
De cap as mounts mèss hauts dera Sèrro, de nhèu
Toustém bestits debadj era bòto det Cèu,
Ja pes dués bats bessüés, haut! Pujá 'rrèu-arrèu. **2515**

A dréto coumo à 'squèrro autant prèsque noumbrouísi
Toustém mès separats per parçans mountanhoúsi
Pet moumènt, councentrá-s que deuién hè, d'Arán
At miéi des praderiés erbouses è flourides.

È's dus flòts cap en sus qu'anauen, coumo ban **2520**
Còntro mount, en hourá 'tch houns des bats espaurides,
Edj autañ è't bò tourn, coumo d'acòrt lançats:

Es coumes sourdoméns en brulhá que buléjen,
È'n tout hè crits aguts còntro 's pics que s'arégen,
È coumo halagèts es souméts horiçats **2525**

Que soufléton de ploujo è d'esclats halamats
De houdre, è det lou lans que hèn fremí 's tartères:
Atau aro 's lbèrs pes bats des dués Nouguères.

Cabaliès è pietous que pressauen et pas;
Pet sé (lèu pera nét madécho) qu'ess hanauen, **2530**
Ardénts coumo lious. — È qui sap se nū-anauen

Pas arribá mès lèu qu'Andòs, que nū-ere pas
Eñcaro per Elouñ abertit de birá-s,
Mès à Neurést tenquié toústém era sio 'rmado?...

È mèmò, calerié, ùè, que housse arribado **2535**
Era d'Arpeguizar, ta qu'es bisse fourçado
'Ra Cieutat? — Qu'ess harié, ja, 't sièdje desastrous;
Que sarraue Aitouròs et sòn bloucus nerbious
È qu'anaue toústém mès mau ta Simadous. **2539**

-:-----+o0o+-----:-